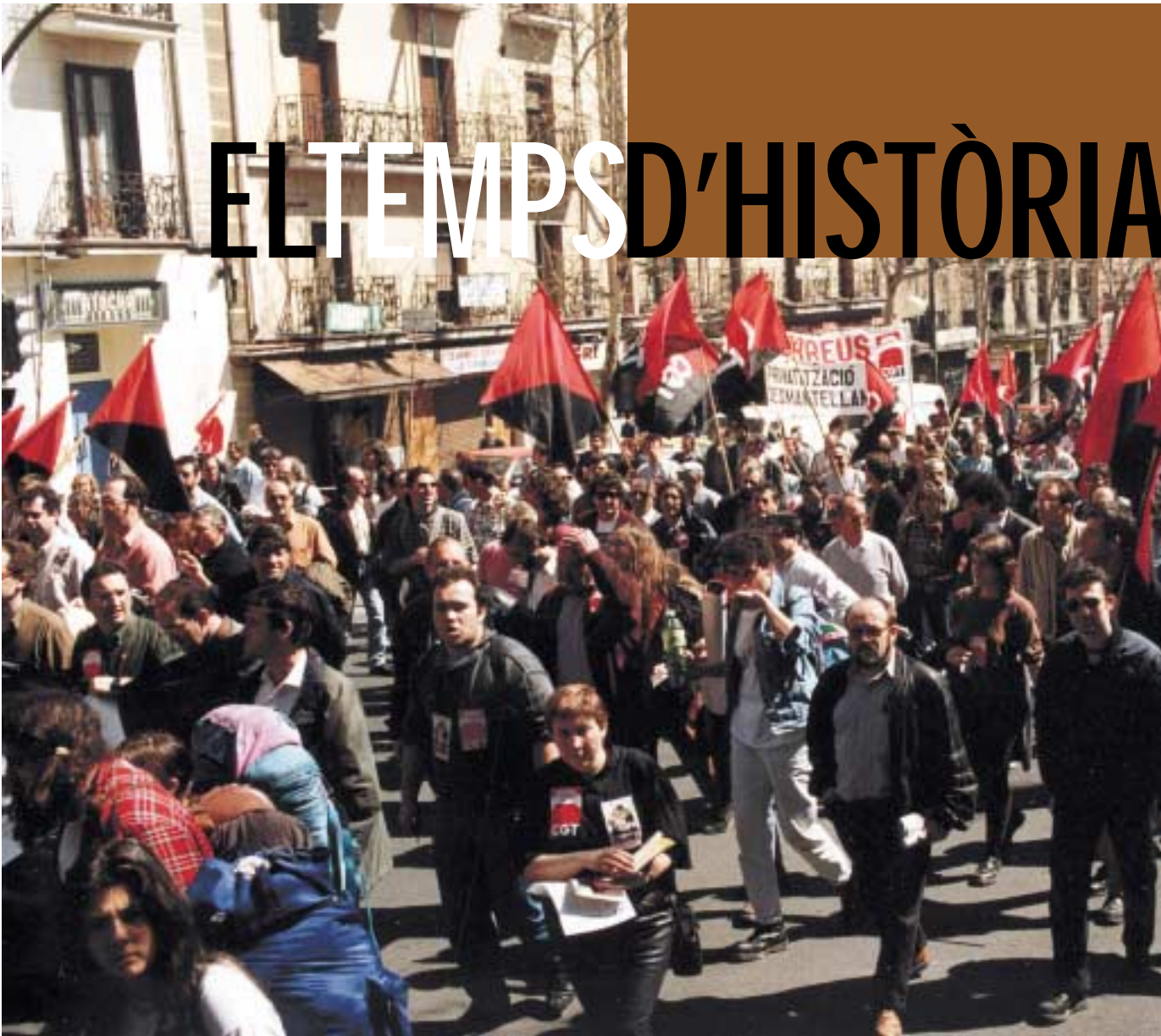

EL TEMPS D'HISTÒRIA

EFE

Suplement mensual publicat a EL TEMPS, núm. 970

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

CAIXA CATALUNYA

LA CNT I L'ANARQUISME ALS PAÏSOS CATALANS

El moviment anarquista ha tengut una considerable importància al nostre país. Analitzem en aquest número d'EL TEMPS d'Història el seu paper i el procés de criminalització a què el va sotmetre l'estat a partir de l'afer Scala.

- 45 EDITORIAL
- 46 APUNT
Jacint Verdaguer, poeta i exorcista
- 49 COMBINATÒRIA
Wittgenstein, el filòsof i l'home
- 50 DOSSIER
L'anarquisme als Països Catalans
- 66 L'ENTREVISTA amb Luis Edo
- 69 FER I DESFER
- 70 HISTÒRIA EN XARXA
- 72 HISTÒRIA EN LLIBRES

COORDINACIÓ: PELAI PAGES I MIQUEL PAYERAS
DOCUMENTACIÓ GRÀFICA: JESÚS PRATS

Aquest mes es commemoren els 25 anys del que en el seu moment va ser anomenat el cas Scala, l'incendi i destrucció de la coneguda sala de festes de Barcelona esdevinguda el diumenge 15 de gener de 1978, que va provocar la mort de quatre treballadors i va servir al govern de la UCD per a criminalitzar l'anarquisme i evitar la reorganització de la Confederació Nacional del Treball (CNT), el sindicat més important de Catalunya des de la seua fundació, el 1910, fins a la fi de la Guerra Civil. Avui, a vint-i-cinc anys de distància, són molts els temes de reflexió que suggereix aquell episodi històric.

La CNT, vint-i-cinc anys del cas Scala

En primer lloc, caldria fer referència a la impossibilitat històrica de reconstruir la CNT i de recuperar el paper que l'anarquisme i l'anarcosindicalisme havia representat en el si del moviment obrer als Països Catalans. Quines foren les raons finals d'aquesta impossibilitat? Fins a quin punt el cas Scala va exercir un paper definitiu en el fracàs final? Com hi van intervenir les diferències –a vegades greus– que van aparèixer dins del moviment? O és que, simplement, els canvis econòmics i socials que s'havien esdevingut a la societat catalana havien convertit l'anarquisme en un moviment anacrònic i obsolet? És difícil respondre en un sentit unívoc, sobretot tenint en compte que tot just iniciada la transició semblava que la CNT anava a recuperar part de la importància històrica que havia assolit. Tanta, que va acabar fent por als poders de l'estat.

Perquè, en segon lloc, el cas Scala va ser un dels episodis –ben segur que no l'únic– d'allò que anys més tard, i en referència a altres fenòmens, seria anomenat “guerra bruta”. No era un cas nou en la història dels serveis policials espanyols respecte a la CNT. La postguerra, en plena clandestinitat franquista, havia conegut algun cas clamorós. I, fins i tot, a començaments del segle XX, en l'època de les bombes, s'havia produït algun exemple d'infiltració de confidents en el moviment anarquista. Ara, però, la situació es produïa quan l'anarcosindicalisme apareixia a la llum pública amb la voluntat d'esdevenir un moviment legal, disposat a contrastar democràticament les seues propostes. Però l'expansió que anava assolint l'anarquisme feia por als poders establerts. I no hi ha més enemic de la democràcia que la por. Algun dia caldria conèixer tot allò que es va esdevenir a les clavegueres de l'estat durant els anys de la transició democràtica.

Finalment, caldria plantejar què se n'ha fet, de la rica herència cultural, tan multiforme, de l'anarquisme a la societat actual. On són els valors de solidaritat i fraternitat universals, els ideals llibertaris d'emancipació integral de l'individu que havia anat defensant al llarg de la seua història? A banda de les estructures del moviment llibertari que encara perviuen, en sindicats, en ateneus i centres culturals, potser fóra convenient recordar que molts moviments pacifistes i antimilitaristes, el moviment *okupa*, els ecologistes i naturistes, els antiglobalització, etc., molt arrelats entre importants sectors de la joventut actual, beuen directament de les fonts llibertàries, d'una experiència que forma part de la nostra història i que, indubtablement, posseeix una clara projecció de futur. A menys, és clar, que ja haguem arribat a la fi de la història.

“Caldria plantejar què se n'ha fet, de la rica herència cultural, tan multiforme, de l'anarquisme a la societat actual. On són els valors de solidaritat i fraternitat universals, els ideals llibertaris d'emancipació integral de l'individu que havia anat defensant al llarg de la seua història?”

Jacint Verdaguer, poeta i exorcista

Acabat el centenari de la mort del poeta català Jacint Verdaguer, ocorreguda el 10 de juny de 1902, són a punt d'editar-se els seus "Exorcismes", inèdits fins ara.

Després del centenari de la mort de Jacint Verdaguer esperem la propera edició dels originals verdaguerians –"Exorcismes"– que fins ara havien restat inèdits per un cúmul de circumstàncies, entre aquestes la mort de Josep Junyent, que l'any 1994 havia publicat els manuscrits referents a les visions que tenien lloc al pis quart de la casa número 7 del carrer de Mirallers, propietat d'un tal doctor Parés, situat al barri de la Ribera de Barcelona, a tocar de l'església de Santa Maria del Mar, en el mateix escenari i en bona part amb els mateixos protagonistes dels exorcismes. En l'argot dels iniciats aquest lloc era anomenat l'Oració.

Satanàs, actor de la història en el segle XIX. El grup era una pervivència del que s'havia format en la dècada dels anys seixanta del segle XIX entorn de Francesc Palau i Quer, un carmelita exclaustrat per les lleis de 1835, molt batallador, que sintonitzava amb la condemna al liberalisme catòlic, una condemna que havia esdevingut un tòpic, sobretot des que Gregori XVI, referint-se al grup que editava a França el periòdic *l'Avenir*, havia escrit que "aquesta és l'hora del poder de les tenebres per a garbellar com el blat els fills d'elecció": la lectura del món modern sotmès al poder de Satanàs. El llarg i controvertit pontificat de Pius IX (1846-1878) també hi contribuï i va ser Lleó XIII qui, en l'encíclica *Humanum Genus* (20 d'abril de 1884), vinculà l'expansió de la maçoneria, considerada la causa de tots els mals de l'Església, a la força de Satanàs, príncep dels dimonis. Si Pius IX havia afegit pregàries que calia recitar com cloenda de la missa per invocar la protecció de Déu sobre l'Església i sobre els Estats Pontificis, en procés d'extinció (1859), Lleó XIII hi afegí una invocació a

l'arcàngel Sant Miquel amb caràcter d'exorcisme (1886).

Fou en aquest mateix any que el famós entabanador Gabriel Jogang Pagés (1854-1907), més conegut amb el pseudònim de Leo Taxil, abandonà la seva actitud anticlerical que l'havia convertit en un dels líders més notables en la campanya que portà Gambetta al Govern de França (1876) i es convertí en un furibund batallador contra la maçoneria. Després de ser rebut i encoratjat per Lleó XIII, iniciava la publicació d'una sèrie d'articles sobre "Le diable au XIX siècle" i no dubtava de presentar en públic Diana Waugham com a filla del diable Bitrú i gran sacerdotessa del pal·ladisme, el culte al dimoni que ell s'havia inventat com era també invent seu l'existència d'aquest parentiu. Així ho reconeixia ell mateix públicament en una conferència pronunciada a la Societat Geogràfica de París (19 d'abril de 1897).

Catalunya no quedava al marge de tots aquests corrents que atribuïen a Satanàs una forta intervenció en la vida de la societat. La maçoneria havia crescut força arran de la Septembrina (1868), almenys una secta satànica havia estat fundada a Barcelona (1877), i els bisbes també escrivien pastorals sobre el tema; en tenim de Català i Albosa, de Barcelona, (1883), de Casañas, d'Urgell –que amb les 162 pàgines es converteix en un autèntic tractat– (1893), de Morgades, de Vic i de Barcelona, (1889) i de Torras i Bages, de Vic. El fundador de la *Revista Popular*, el sabadellenc Fèlix Sardà i Salvany, ben conegut pel seu *El Liberalismo es pecado*, publicava *Masoneria y Catholicismo* (1885) i la revista estava atenta a difondre articles de la premsa estrangera sobre aquestes qüestions. Jaume Collell, el canonge vigatà amic de Verdaguer, amb *¿Qué es la masonería?* (1884), Joan Mañé i Flaquer, a *Diari de Barcelona*, i Narcís Verdaguer i Callís, cosí del poeta de Folgaroles, a *La Veu de Catalunya*, també esmerçaven esforços en aquesta mateixa direcció. Fruit d'aquestes campanyes internacionals fou el Congrés Antimaçònic Internacional (Trento, del 26 al 30 de setembre de 1896) al qual acudiren nombrosos espanyols acompanyats pel Comitè

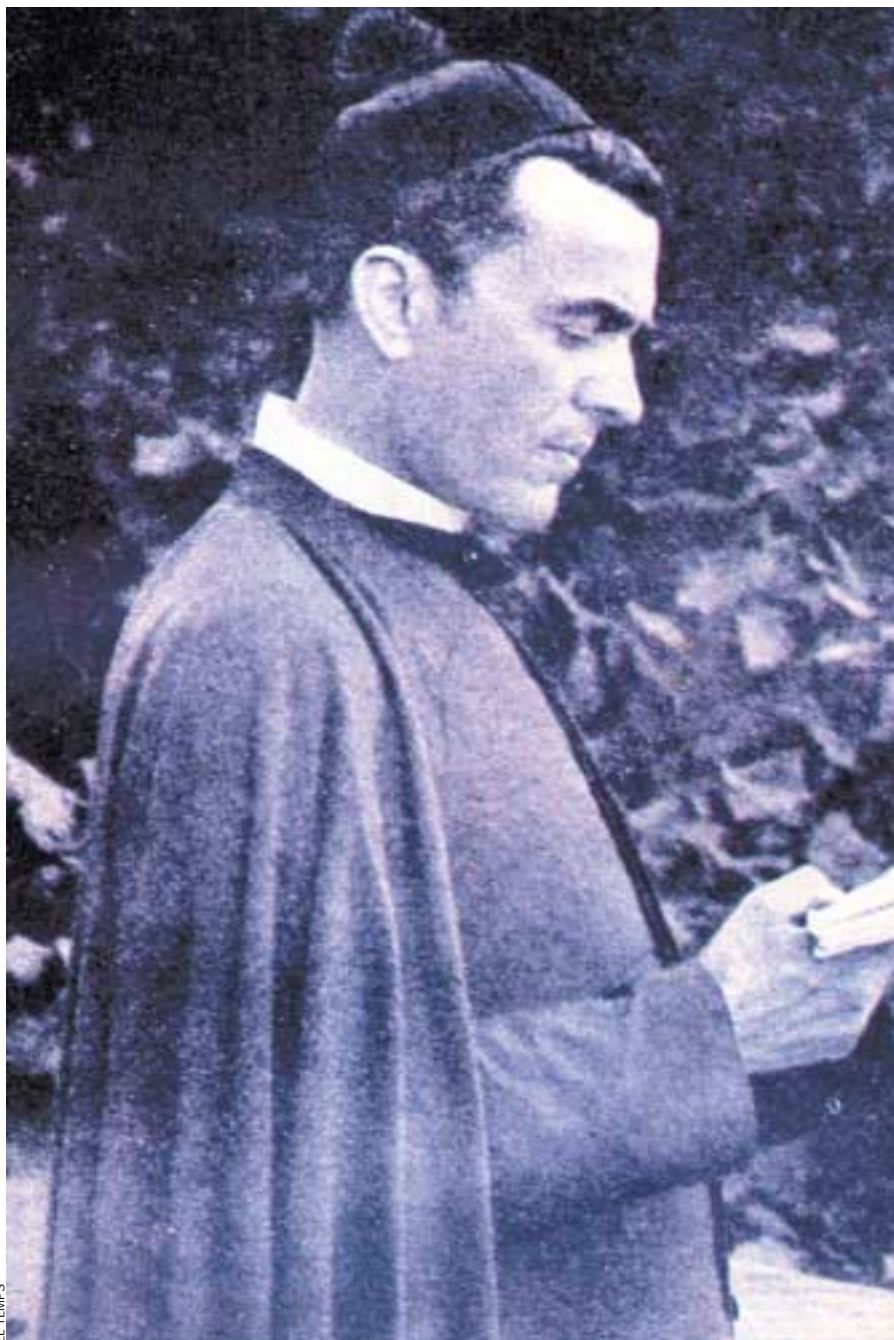
Nacional amb seu a València, que confia a Collell la intervenció oficial en nom de la delegació espanyola.

La dimensió cultural dels exorcismes. En la teologia pastoral catòlica s'admet la possibilitat de la possessió diabòlica de les persones i es preveuen pregàries per a treure fora el dimoni: el ritus dedicat a això, que el Codi de Dret canònic actual (1983) situa entre els sacramentals, són els exorcismes, que només poden ser celebrats per delegació expressa del bisbe i segons la norma establerta en el Ritual (cànon 1.172). L'exorcisme, segons Paul Poupard, és "el conjur de l'esperit del mal, en nom de Déu, perquè abandoni una persona o una cosa".

Les primeres disposicions eclesiàstiques modernes sobre els exorcismes són del papa Pau V, que va establir-ne el ritual litúrgic (1614) i un decret de la cúria romana que regulava com a obligatòria l'autorització episcopal per a poder practicar-los (1625). La part ritual va ser revisada per Benet XIV (1744) en la forma que era vàlida quan Verdaguer entrà en contacte amb el nucli de l'Oració.

Cal, però, tenir present també que el papa Lleó XIII havia publicat un ritual més senzill d'exorcismes, de manera que es podien resar privadament (18 de maig de 1890). Aquesta va ser la fórmula que, traduïda al castellà pel jesuïta Joan Maria Solà, no pel mateix Verdaguer com se li havia atribuït fins ara, fou difosa primer a la *Revista Popular* (número 1.074, del 9 de juliol de 1891) i poc després per l'editorial barcelonina La Hormiga de Oro (1892), i possiblement també es feia servir a l'Oració.

Els "Exorcismes" de Verdaguer. Són tres llibretes manuscrites –es coneix l'existència d'una quarta, segons en la numeració original, que fou sostreta de l'Arxiu de Ripoll pels volts dels anys 1960-1964– en les quals, com ens diu ell mateix, prenia notes sobre el que deien els dimonis durant els exorcismes; en cas que ell no hi fos li era explicat el que havia passat i ell n'escrivia el resum. La primera anotació correspon al 23 de maig de 1890 i la darrera al 3 de novembre de 1892; l'any següent el bisbe de

EL TEMPS

Barcelona, Català i Albosa, en prohibia la seva pràctica al grup, del qual formava també part Joaquim Pinyol, un expaül que havia estat seguidor de Francesc Palau i Quer.

La transcripció dels manuscrits, duta a terme per Amadeu Soberanas, de la Universitat Autònoma de Barcelona, ha estat difícil i laboriosa. Dues són les dificultats hermenèutiques que presenten. D'una banda, quan Verdaguer –a qui un dels dimonis anomenava "el del cartipàs"– assistia personalment a la sessió prenia

Els "Exorcismes" de Verdaguer són tres llibretes manuscrites en les quals, com explicava ell mateix, prenia notes sobre el que deien els dimonis durant els exorcismes.

notes i en arribar a casa en feia el resum o bé si no hi era present li l'explicaven i ell en feia el resum; el text, doncs, no té moltes vegades una lògica discursiva. D'altra banda, el manuscrit es presenta molt ratllat voluntàriament com per a fer-les il·legibles, creant el dubte del perquè foren ratllades i per qui. Avui no tenim cap explicació lògica fidedigna.

Com van determinar M. Condeminas i J. Junyent, el nucli primitiu de l'Oració es configura entorn dels anys 1883-1884 al voltant de la vident Teresa Vilagran, la seva germana Antònia i altres membres del grup denominat "missió d'Horta" com eren Teresa Miralpeix i Joana Maria Gràtiàs, amb l'atenció sacerdotal de Joaquim Maria Pinyol i Plana (1834-1907), seguidors tots ells de l'obra creada per Francesc Palau i Quer (1811-1872). Piñol, que Verdaguer escollí com a director espiritual, fou qui introduí Verdaguer a l'Oració (1889).

Llegint les pàgines dels "Exorcismes" es troben encara altres personatges: els dimonis que s'han possessionat d'algunes persones i aquestes. D'entre els primers, apareix com a més important Satanàs, anomenat també Llucifer. El segueix en importància "el Coper", dit també el segon, com altres dos seran nomenats pel número –tres i cinc respectivament–. Dos més tenen nom propi: Judes i Berruel, de qui es diu que té "lligat" el papa. Els altres són denominats segons la persona posseïda: la Margarita, la Rosa, la Maria de la Cama, l'Adelaida. Aquestes persones no les hem pogut identificar.

A partir de gener de 1892 són citats com una de les forces ocultes a Barcelona prop d'un miler de mags i magues, dels quals uns 900 situats al barri de Sants. De vegades apareixen treballant juntament amb els dimonis però altres vegades aquests alerten Verdaguer de les malifetes i preparen els altres, sobretot les magues.

Societat i Església en els "Exorcismes". La visió del món és molt pessimista, en paraula seva "tot el món està corromput". Per a Verdaguer "lo món està en la mortalla i en lo desvari pròxim a la mort" i la societat està emmetzinada i adormida; amb una imatge prou cone-

L'activitat exorcista de Verdaguer era coneguda i en molt pocs casos desaconsellada per alguns dels seus amics, com Collell. Els textos suara publicats donen una altra dimensió no pas a la poesia de Verdaguer sinó a la seva personalitat, i donen un xic més de llum per entendre el rerefons del que s'havia anomenat durant molts anys el "drama de Verdaguer"

guda per ell, que havia fet uns quants viatges a Cuba com a capellà en els vaixells del marquès de Comillas, és com un vapor al qual li ha esclatat la caldera. Europa és per a ell "una bogeria no tancada", una "troca esbullada" que està sota l'obediència de Satanàs. Entre les causes d'aquesta situació Verdaguer assenyala que el món s'ha rebel·lat contra Déu, que "tot l'any és carnestoltes i los dies de carnestoltes són per engreixar l'infern" i que la justícia està enterrada i regna la injustícia.

Aquest pessimisme es fa més fort encara quan examina la situació de l'Església. Espigolant en el text trobem frases com aquestes: "l'arbre de la religió està malalt" perquè l'home l'ha profanat, a l'Església hi ha hipocresia, la gent és religiosa a mitges.

El clergat és el que rep les crítiques més fortes de part de Verdaguer, que l'acusa d'administrar els sagraments amb pressa, de predicar malament, de no tenir cura dels marginats i de les lluites entre ells (en aquells moments estava en plena eufòria la pugna entre els catòlics liberals i els integristes).

De totes maneres aquesta visió pessimista va acompanyada de propostes de canvi tant en l'aspecte social com en l'aspecte eclesial, si bé alguna d'elles deixa sorprendre per la seva ingenuïtat, com la recomanació a resar els exorcismes sobre els anarquistes que volen fer volar les esglésies el proper Dijous Sant (14 d'abril de 1892) i que per això ja han robat la dinamita guardada pels dimonis. En un altre to Verdaguer recomana la senzillesa de vida, sobretot dels capellans, la pobresa, l'almoïna i altres virtuts.

Conclusió. L'activitat exorcista de Verdaguer era coneguda i en molts pocs casos desaconsellada per alguns dels seus amics, com Collell. Els textos suara publicats donen una altra dimensió no pas a la poesia de Verdaguer sinó a la seva personalitat, i ofereixen un xic més de llum per entendre el rerefons del que s'havia anomenat durant molts anys el "drama de Verdaguer".

Verdaguer acceptà inicialment la voluntat episcopal de traslladar-se a la Glewa (Vic) en deixar de ser almoïner dels marquesos de Comillas, però, a instàncies de persones del grup de Vallcarca, seguidors de Palau i Quer, que es trobava en perill d'extinció, va decidir ajudar-los econòmicament i comprar els terrenys amb la capella i l'hospital d'energúmens –així era anomenat– que s'hi havia fundat (1893-1895). A partir d'aquell moment l'espiral entre l'entossudiment de Verdaguer i la voluntat episcopal del bisbe de Vic, Morgades, al clergat del qual pertanyia, i de Barcelona de reduir-lo a l'obediència per evitar el reviscolament del grup, prohibit amb anterioritat per Català i Albosa, agreujà la situació fins a privar de les llicències ministerials Verdaguer, que recorregué a *La Publicidad* per a donar a conèixer al gran públic la seva situació.

L'any 1898 Verdaguer acceptà d'expressar formalment l'obediència al seu bisbe, Morgades, i aquest li concedí poder ser traslladat a Barcelona, on Català li atorgà un benefici a l'església parroquial de Betlem, que conservà fins a la seva mort.

Joan Bada
Universitat de Barcelona

EL TEMPS

D'antuvi, Ludwig Wittgenstein (1889-1951) era nét de Hermann Wittgenstein, un tractant de llanes d'origen jueu que va fer fortuna. Un home autoritari que imposava la seva voluntat vulguis no vulguis. Un dels seus fills, Karl, en xocar amb el difícil caràcter de Hermann, va marxar de casa. Després d'un formatiu viatge a Nova York, va retornar de nou a la llar paterna i començà una meteòrica carrera que el va convertir en un industrial i financer de pes a Viena. (La família Wittgenstein era a Viena l'equivalent de la Krupp a Alemanya.) Karl va casar amb Leopoldine Kalmus i el matrimoni va tenir nou fills, dels quals vuit arribaren a adults. Un d'ells, Kraus, va fer-se famós com a pianista, amb tal èxit, tot i haver perdut un braç, que el conegut compositor francès Maurice Ravel va escriure expressament per a ell el *Concert per a la mà esquerra*.

Wittgenstein, el filòsof i l'home

Santiago Riera Tuèbols, membre de l'IEC i del Departament d'Història Contemporània de la UB

Molts cops no entenem l'obra perquè desconeixem la persona i la societat en què va viure. Això és freqüent en els estudis d'història de la ciència i, per tant, es tracta d'una situació que cal esmenar. Seguint aquesta línia, avui volem recordar alguns trets de Ludwig Wittgenstein, l'autor del 'Tractatus Logico-Philosophicus', que sens dubte ajudaran a comprendre millor la seva fonamental obra.

Karl va educar els seus fills i filles amb la mateixa autoritat amb què el seu pare l'havia educat a ell. Si volguéssim ser jutges buscaríem una explicació en l'autoritari pare del suïcidi de tres dels seus fills, però no són ningú per a jutjar i ens limitem a deixar-ne constància. En canvi, no ens ha d'estranyar que Ludwig, el fill petit, que va construir una màquina de cosir amb llumins que funcionava a la perfecció, això diuen, estudiés enginyeria a Linz. A Ludwig el van enlluernar les matemàtiques i dos grans científics: Hertz, de qui va conèixer molt aviat *Els principis de la mecànica*, i Boltzmann, amb qui Ludwig volia estudiar física quan va deixar Linz; tanmateix, no va poder fer-ho perquè Boltzmann es va suïcidar abans (1906).

En el camp de la filosofia, Ludwig era autodidacte, com Schönberg en música i Kokoschka en pintura. Els únics filòsofs que el van impressionar, dels pocs que va llegir, van ser Lichtenberg, que havia estat professor de filosofia natural a Göttingen i que també havia impressionat Karl Kraus, l'arbitre de la intel·lectualitat vienesa de començament del segle XX, i el físic i filòsof Ernst Mach.

Amb aquest bagatge, enginyeria, física, matemàtiques i algunes lectures filosòfiques, va escriure l'obra més influent del primer terç de segle: el *Tractatus Logico-Philosophicus* (1921) una obra crítica que, prenent per eix vertebrador el llenguatge, estableix la distinció entre problemes genuïns i problemes mancats de sentit (nascuts de formulacions lingüístiques fallides). L'obra, qualificada com a pròpia del positivisme lògic, i que va fer servir el simbolisme lògic de Gottlob Frege i Bertrand Russell, es podria resumir amb els mots del mateix Wittgenstein: "Tot allò que pot dir-se es pot dir amb claredat; sobre allò del que no es pot parlar, cal callar."

Ludwig va ser al front i, després de la guerra, internat en un camp de concentració (on va acabar de redactar el *Tractatus*).

Tant va influir la guerra en la seva personalitat que de 1920 a 1926 va abandonar la filosofia i va treballar com a mestre a Àustria. El 1929, ja "purificat", va reprendre els estudis i les investigacions filosòfiques a la Universitat de Cambridge, d'on va ser professor fins al 1947.

Una obra pòstuma, les *Philosophical Investigations*, esmenava en part, i completava, el seu *Tractatus*.

L'anarquisme als Països Catalans

EL TEMPS

Pocs moviments sociopolítics i ideològics han posseït als Països Catalans una dimensió històrica tan intensa en el temps com el moviment anarquista.

Des de l'any 1868, fins a la fi de la Guerra Civil, el 1939, durant més de setanta anys, l'anarquisme fou un moviment que va ser capaç de vertebrar-se entre un col·lectiu social, com el de la classe obrera industrial, per oferir-li amb generositat un marc organitzatiu de lluita sindical i, al mateix temps, unes expectatives de futur que havien de culminar en la construcció d'una nova societat sense classes ni estat, en què imperés, per damunt de cap altra categoria social, la fraternitat universal més absoluta.

Els orígens: els anys de l'AIT. És prou conegut que l'anarquisme va arri-

bar a l'estat espanyol amb motiu del triomf de la revolució de setembre de 1868, que va donar pas al Sexenni democràtic. A finals del mes d'octubre del mateix any Giuseppe Fanelli, un garibaldí italià, partidari de les idees de Mikhaïl Bakunin, va arribar a Barcelona en una gira de propaganda per exposar les idees que animava l'Associació Internacional de Treballadors (AIT), creada a Londres, uns anys abans, el 1864. Fanelli, que va explicar les concepcions anarquistes com si fossin les de la Internacional, feia les seves propostes dins d'un context històric extraordinàriament dinàmic, on s'havien reconstruït ràpidament les associacions sindicals obreres de Catalunya i el nou marc de llibertats permès per la revolució democràtica obria tot tipus de possibilitats.

De seguida es van començar a crear els primers nuclis internacionalistes, i el juny de 1870 a Barcelona se celebrava el primer congrés obrer espanyol, d'on va sorgir formalment constituïda la Federació Regional Espanyola de l'AIT. La majoria dels nous internacionalistes, tot seguint les proclames de Fanelli i Bakunin, es manifestaren partidaris de les posicions anarquistes: l'apoliticisme i l'antiestatisme.

A partir d'aquest moment l'expansió del nou organisme va ser espectacular. Del no res en poc més de dos anys va passar a disposar de prop de 30.000 afiliats agrupats en 101 federacions locals. Barcelona, en primer lloc, amb dirigents com Rafael Farga i Pellicer o el doctor Gaspar Santiñón, va disposar de prop de 6.000 internacionalistes; al País Valencià van destacar poblacions com Alcoi (2.000) i València (1.600) i dirigents com Francesc Soriano i Severí Albarracín; mentre que a les Illes Balears, sota el guiatge indiscutible del picapedrer Francesc Tomàs, ben aviat aparegueren nuclis anarquistes a Palma, Manacor, Maó i Ciutadella.

La història d'aquest primer organisme va venir presidida, però, per un conjunt de factors. En primer lloc, per les vicissituds històriques que van marcar aquest període intens de la història d'Espanya que va culminar amb la proclamació de la Primera República, a començaments de l'any 1873. Per les persecucions que

EL TEMPS

els internacionalistes van començar a patir arreu d'Europa amb motiu de la Comuna de París de l'any 1871. I per la pugna que va enfrontar Karl Marx i els seus partidaris amb Bakunin. La majoria de les federacions internacionalistes dels Països Catalans van seguir els pressupòsits anarquistes, la qual cosa s'ha interpretat com una actitud que responia a una tradició històrica federalista de rebuig popular contra l'estat i contra tot el que aquest representava. Els internacionalistes madrilenys, però, es decantaren cap al marxisme.

Però ben aviat van aparèixer, al si de l'anarquisme, dues tendències que van acabar determinant el seu futur: una primera, més partidària de la via insurreccionalista, violenta, i una tendència més moderada, bàsicament fonamentada en l'acció sindical. La crisi política i social que es va produir en el context històric de la Primera República, a partir de l'estiu de 1873, va acabar menant a la insurrecció internacionalista d'Alcoi, coneguda com el Petroli, que es va barrejar amb les proclamacions cantonalistes de l'estiu d'aquell mateix any.

La crisi de fi de segle. La intensa repressió provocada per aquests esdeveniments –que van acabar desencadenant la crisi final de la República–, prosseguí amb intensitat durant la restauració monàrquica, a partir de 1874. De tal ma-

A la pàgina de l'esquerra, l'obra de Salvador Roses que representa l'evacuació del públic del Liceu, a Barcelona, just després de l'atemptat de l'anarquista Santiago Salvador, el 7 de novembre de 1893. A sobre, gravat de la plaça de Sant Jaume de Barcelona, durant la Revolució de 1868.

nera que la Federació Regional Espanyola de l'AIT va entrar en una progressiva davallada, en bona part causada per la inclinació de la Comissió Federal cap a actituds insurreccionals i nihilistes. El canvi d'orientació que a partir de 1881 –aprofitant l'accés del liberals de Sagasta al poder– van potenciar els anarquistes catalans va servir perquè les organitzacions sindicals visquessin una revifalla conjuntural. La creació de la nova Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, que feia una aposta a favor del col·lectivisme, la federació i l'autonomia, i recuperava els antics valors de l'AIT de la seva etapa inicial, va permetre que en pocs mesos es procedís a una ràpida reorganització sindical, que, de tota manera, acabà sent poc duradora. Ben aviat reaparegueren les divisions al si de l'anarquisme, que ara menaren a la

Cartell de la CNT-FAI-AIT de la dècada dels anys trenta. En aquesta època la CNT va escometre una profunda reorganització a tot l'estat que va enfortir el sindicat anarquista.

formulació de dos corrents clarament diferenciats: els anarcocol·lectivistes, partidaris de l'acció sindical i del protagonisme dels sindicats en la preparació de la revolució i en l'organització de la futura societat sense classes ni estat, i els anarcocomunistes, que situaven l'individu al bell mig del projecte de futur i, contraris al sindicat, es manifestaven partidaris de l'acció directa i de la creació de grups d'afinitat. Era clar a aquestes alçades que es podia ser anarquista defensant posicions ben diferenciades i a vegades clarament contradictòries.

El fet va ser que els anarcocomunistes —que a nivell internacional encapçalava l'italià Enrico Malatesta— van propiciar accions terroristes, atacs indiscriminats contra persones, institucions i tot tipus de símbols d'una societat capitalista i burgesa que consideraven decrepita i moribunda. El fenomen, que era euro-

peu, es va estendre amb particular virulència a Catalunya, i sobretot a Barcelona, a partir de la darrera dècada de segle. Accions com la bomba del Liceu (el 7 de novembre de 1893) o la del dia de Corpus de 1896 van desencadenar una onada repressiva sense precedents contra el moviment obrer català. Les autoritats, en aquesta ocasió, van aprofitar les accions terroristes per orquestrar una repressió que va afectar tots els sectors organitzats del moviment obrer —fins i tot aquells que s'havien manifestat explícitament en contra de les accions terroristes, com va ser el cas de Josep Lluas i Pujals, que entre 1881 i 1893 havia publicat *La Tramontana*, la primera revista escrita íntegrament en català—. La intensitat repressiva s'acabà concretant en els processos de Montjuïc, de l'any 1896, que menaren a la presó més de 400 dirigents anarquistes catalans i culminaren en l'execució de cinc militants anarquistes. La fortalesa havia estat testimoni de nombroses tortures i arbitriarietats repressives que, quan foren conegudes arreu d'Europa, provocaren una intensa onada de denúncies i protestes. Però les autoritats aconseguiren desarticular el moviment obrer català.

La represa organitzativa: els anys de la CNT. No va ser fins a la segona dècada del nou segle XX que, finalment, va començar a recuperar-se el sindicalisme anarquista. Abans, es va haver de superar una dècada marcada per alts i baixos: l'any 1901 Francesc Ferrer i Guàrdia creava l'Escola Moderna, la primera escola racionalista de Barcelona, que donaria lloc a l'ampli moviment educatiu, de signe anarquista, que es va estendre fins als anys de la Segona República. El fracàs de la vaga general de 1902 va representar un nou fre a la reorganització de l'anarquisme. L'any 1907, però, amb la creació de la barcelonina Federació Sindical Solidaritat Obrera, es feren els passos definitius per a la recuperació de la presència sindical anarquista. Un any més tard Solidaritat Obrera passava a ser una federació sindical d'àmbit català, i quan es plantejava de convocar un congrés estatal per engegar la reconstrucció definitiva, esclatà la guerra del Marroc, que

provocà la Setmana Tràgica del juliol del 1909. La nova onada repressiva que va seguir als esdeveniments barcelonins —amb l'execució de Ferrer i Guàrdia inclosa— va servir per criminalitzar una altra vegada el moviment anarquista, però només va representar un breu parèntesi a la definitiva recuperació.

El 30 d'octubre de 1910 s'inaugurava a Barcelona, finalment, el congrés obrer que va donar lloc a la constitució de la Confederació Nacional del Treball (CNT). Un any després l'organització anarcosindicalista —que disposava de l'hegemonia absoluta en el moviment obrer al Principat de Catalunya, una important majoria al País Valencià i una penetració innegable entre significatius sectors dels treballadors de les Balears— estava plenament arrelada. Però no va ser fins el període que s'inicià arran de les repercussions de la Gran Guerra del 1914 a la societat espanyola quan la CNT va assolir la seva màxima expansió. A partir de la crisi revolucionària de 1917, i fins a la instauració de la dictadura de Primo de Rivera el 1923, assolí la seva màxima expansió. El seu protagonisme en les grans lluites socials del període —amb dirigents carismàtics com Salvador Seguí, Àngel Pestaña, Manuel Buenacasa, entre altres— la convertiren en el sindicat més important dels Països Catalans: l'any 1919, dels 700.000 militants de la CNT en el conjunt de l'estat, més de 400.000 eren catalans i uns 110.000 eren valencians (la UGT valenciana en tenia uns 30.000), mentre que a les Illes l'afiliació sindical coneixia una eclosió sense precedents. La duresa de les lluites socials d'aquests anys va incentivar l'aparició altra vegada de les accions violentes: el pistolisme sindical, rèplica del que va aplicar la patronal contra el moviment obrer, va presidir un període de lluites de carrer, d'intensa repressió governamental (lleis de fugues, assassinats indiscriminats de dirigents obrers, sometent...) que va acabar amb la instauració de la dictadura de Primo de Rivera, noves persecucions i clandestinitat per al moviment anarquista.

Els anys republicans. La repressió dels anys de la dictadura no va representar, però, el col·lapse del moviment

anarcosindicalista. De tal manera que a partir de l'any 1930 la CNT va iniciar una ràpida reorganització sindical arreu de l'estat. La novetat d'ara, però, va ser la important presència que va desenvolupar una nova organització anarquista, creada al Saler, a València, el juliol de 1927, i destinada a mantenir la puresa dels principis àcrates dins de la CNT: la Federació Anarquista Ibèrica (FAI), que aplegava diferents grups d'afinitat anarquistes, i tot just implantada la Segona República, l'abril del 1931, es va fer amb el control del sindicat. L'oposició dels sectors sindicalistes –que l'agost del 1931 publicaren el famós Manifest Trentista– en contra del predomini de l'específica, com es denominava la FAI, va culminar en l'escissió que va menar a la constitució dels anomenats Sindicats d'Oposició, formalment constituïts en el decurs de l'any 1933 i que si bé a Catalunya no van sostreure la majoria a la FAI, en canvi al País Valencià van arrossegar la majoria dels militants de la CNT.

La profunda crisi econòmica i social que es va viure en el conjunt del món capitalista durant els anys 30 –que a l'estat espanyol va coincidir amb la Segona República– va provocar una radicalització del moviment obrer que es va reflectir en les insurreccions anarquistes del gener de 1932 –especialment intenses a la conca del Llobregat i del Cardener– i el gener de 1933. A l'octubre de 1934 es produïa la primera ruptura social important, amb la revolució obrera a Astúries i l'efímera proclamació, a Barcelona, de l'estat català. Altrament, durant aquests anys republicans, l'anarquisme va conèixer una important eclosió en el seu vessant cultural i educatiu: la proliferació de premsa de tota mena, el desenvolupament d'ateneus obrers i de centres escolars racionalistes, que s'havien iniciat molt abans, va assolir la seva màxima expansió.

I, en esclatar la Guerra Civil, el juliol de 1936, dos mesos després que en el congrés de Saragossa es produís la reunificació de la CNT, el moviment anarquista va estar en disposició, a Catalunya i al País Valencià almenys, de fer realitat bona part dels projectes socials que havia anat elaborant des de feia dècades.

EL TEMPS

L'hegemonia social que va assolir al principi de la guerra li va permetre engegar una profunda revolució social que es va concretar en forma de col·lectivitzacions industrials i agrícoles a Catalunya i al País Valencià –ací en col·laboració amb la UGT–; a més, va poder posar en funcionament projectes com el del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU) o la municipalització de l'habitatge, etc., que s'acostaven al model de societat de futur que havien anat prefigurant. És veritat que durant aquests anys de guerra van compartir el poder i els seus projectes amb la resta de forces polítiques del bloc antifeixista i que fins i tot van renunciar als principis apolítics que havien defensat fins aquells moments, tot formant part del Govern de la República i de la Generalitat de Catalunya.

Aquesta participació governamental no deixaria de crear-los-hi problemes en el futur. Però és indubtable que la contribució anarquista a l'esforç d'una guerra que, a desgrat de tot, es va acabar perdent, va ser considerable.

La postguerra i després... Acabada la guerra, l'anarquisme no va desaparèixer de l'escenari polític dels Països Catalans. A banda de les dotzenes de milers d'anarquistes que es van exiliar i van anar a parar als camps de concentració francesos, i dels milers d'anarquistes que van fer cap a les presons franquistes

Tramvia col·lectivitzat per la CNT a Barcelona durant la Guerra Civil.

i davant dels piquets d'execució, homes de la CNT ben aviat van reorganitzar una important resistència interior que es va mantenir fins a ben entrats els anys 50. Entre 1939 i 1954 van ser desarticulats per la policia franquista ni més ni menys que 19 comitès nacionals de la CNT. I a partir de 1945 la guerrilla anarquista va representar un paper important en la lluita armada contra el règim. El darrer guerriller anarquista, en Ramon Vila Capdevila, "Caracremada", va mantenir la lluita armada fins que fou abatut per la Guàrdia Civil l'any 1963.

En aquests moments, però, s'havia produït ja un clar exhauriment de la resistència interior anarquista, i el país estava a punt de patir els grans canvis econòmics i socials estructurals motivats per la nova etapa de desenvolupament capitalista.

El repte era conèixer si, a l'altra banda del túnel, un cop superada la negra nit franquista, l'anarquisme, amb tota la seva vitalitat i creativitat, seria capaç de mantenir intactes les seves perspectives de futur...

Pelai Pagès

“Cita en Scala”... El cas Scala en la crisi de la CNT

L'impacte del cas Scala en la CNT, l'any 1978, va ser demolidor. Significà la fi de la “primavera” anarcosindicalista arreu de l'estat.

“Noche de gala, cita en Scala” era un dels eslògans repetits amb insistència pels anuncis televisius i les tanques publicitàries de la ciutat de Barcelona a mitjan anys 70. Scala Barcelona era una sala de festes on s'hi podia sopar i veure un espectacle de *music-hall de qualitat* i s'havia convertit en un local destinat a un públic benestant, un lloc de visita obligada per a les classes mitjanes de Barcelona i d'aquelles qui ocasionalment paraven per la ciutat.

El diumenge 15 de gener de 1978, cap a la 1 del migdia, diversos còctels molotov foren llençats a l'entrada d'aquest local i les flames s'estengueren ràpidament. En poc temps el foc destruï completament el local i, a més, en l'incendi hi varen perdre la vida quatre dels seus treballadors, que estaven a l'interior en el moment de començar a cremar. A part de les morts, el sinistre provocà pèrdues de gairebé 1.000 milions de pessetes, de les d'aleshores, i deixà sense feina unes 300 persones.

Tot això va esdevenir poques hores després de la manifestació convocada aquell mateix matí per la CNT en contra dels Pactes de la Moncloa. La manifestació havia aconseguit reunir unes 10.000 persones i havia transcorregut pel Paral·lel, lluny de l'escenari dels fets. A causa de diversos grups que pretenien acostar-se fins a la presó Model, en el parlament de la precipitada clausura de l'acte, el secretari general de la CNT, Enrique Marcos, digué que la manifestació legal finalitzava amb les se-

ves paraules i que la CNT estaria al marge de qualsevol acte o manifestació realitzada a partir d'aquell moment.

Sorprenentment, la policia de Barcelona detenia la matinada del dilluns, l'endemà mateix, nou anarquistes acusats de ser responsables de l'incendi. Amb una eficiència poc habitual en aquelles dates, es detingué els suposats autors del sinistre i, tot seguit, la prefectura de policia féu públic un comunicat oficial en què es qualificava els detinguts de “braç armat” de la CNT, de la FAI i de les Joventuts Llibertàries.

Darrere d'aquestes ràpides detencions hi havia l'actuació d'un confident de la policia, Joaquín Gambín Hernández, qui en realitat havia actuat com a instigador dels fets. Dels detinguts, sis passaren a disposició judicial i foren finalment jutjats i condemnats. Qui restà, lògicament, al marge de les detencions va ser l'esmentat Gambín. Fins i tot anys després, mentre els acusats de l'atemptat continuaven a la presó, aquest encara residia tranquil·lament en el seu domicili familiar, a Múrcia, tot i estar reclamat judicialment. Malgrat tot, a finals de 1983, Gambín fou processat com a coautor de l'incendi.

La fi de la “primavera llibertària”. Per a la CNT, aquell atemptat significà el principi de la fi de la “primavera llibertària” que havia viscut durant l'any anterior, el 1977. L'organització s'espavilà a desmentir les acusacions de la policia i a reclamar la rectificació de la Televisió Espanyola, l'única en aquells moments, de la notícia que havia difós vinculant-la amb l'atemptat. Però res d'això va servir per a aturar la crisi. La gent començà a abandonar el sindicat i la possibilitat de convocar actes amb l'assistència de milers de persones, com havia fet durant l'any anterior, es convertí pràcticament en un miratge. L'es-

Joaquín Gambín Hernández, confident de la policia i que havia estat instigador dels fets, en el moment d'entrar en el jutjat de València, l'any 1985.

EL TEMPS

cissió de la CNT, que arribaria un temps després, és d'alguna manera la força de la prova d'aquesta crisi.

Els mitjans anarcosindicalistes sempre han mantingut que el cas Scala va ser un muntatge de la policia, organitzat pel Ministeri de l'Interior de Rodolfo Martín Villa. Uns dies després de l'atemptat, el ministre declarà, sense cap pudor, la seva preocupació per l'existència d'un moviment llibertari important a la ciutat de Barcelona. Amb les seves declaracions, el ministre intentava contribuir a desprestigiar la CNT tot vinculant-la a fenòmens de violència política.

En tot cas, la crisi de la CNT no pot explicar-se tant sols per la persecució policial. Els problemes venien de més lluny. El cas Scala serví de catalitzador d'una situació conflictiva anterior, existent al si de l'organització llibertària i centrada en la posició que el sindicat

havia d'adoptar en el nou règim democràtic que tot just començava a caminar aleshores.

És cert que al nou estat democràtic no li convenia que existís una força sindical que pogués oposar-se als Pactes de la Moncloa i a la forçada pau social que aquests implicaren. En condicions normals, una organització que pretén la desaparició de l'estat no pot esperar d'aquest una actitud massa benèvola. Per això no ens ha de sorprendre la disposició d'aquest a fer servir tots, absolutament tots, els mitjans de què disposi per combatre-la en situacions d'una inestabilitat política com la viscuda en aquells anys. Això no és justificable en cap cas, i encara menys en un règim polític que es pretén democràtic, però no per injustificable resulta menys previsible.

La sala de festes Scala, a Barcelona, després de l'incendi que, provocat per l'atemptat, la va destruir. L'acció va ser utilitzada per criminalitzar la CNT i el moviment anarquista.

Jordi Ibarz

Arribar tard i malament

La CNT de Catalunya en temps de la transició, des de la “primavera llibertària” a la crisi.

Tradicionalment, Catalunya havia estat un dels països on més arrelament i influència havien tingut les organitzacions sindicals d'inspiració llibertària. La Confederació Nacional del Treball va ser l'organisme sindical que tractà de conjugar la pràctica sindical amb la ideologia anarquista. Tot i que amb diversos alts i baixos, la CNT havia estat la força sindical més important a Catalunya des de la seva creació l'any 1910 fins a 1939, quan s'estableix el règim feixista del general Franco.

Malgrat això, la CNT no superà amb èxit la prova de foc dels quaranta anys de franquisme. Tot i el seu protagonisme en l'oposició a la dictadura durant els primers anys d'aquest règim, la repressió i la seva incapacitat per adaptar-se a les noves condicions polítiques portà a la seva pràctica desaparició a mitjans de la dècada dels 50. Durant uns quants anys encara es va fer sentir l'activitat dels maquis llibertaris, però en el dia a dia dels tallers i les fàbriques l'acció organitzada del sindicalisme anarquista va desaparèixer completament.

L'organització va mantenir amb vida la seva estructura a l'exili, però a més de la fractura que es va obrir entre les dues tendències principals, també es va produir un progressiu allunyament entre els seus militants i les noves realitats sociolaborals sorgides dels canvis socials i econòmics de l'interior. La CNT, per exemple, s'havia negat a participar en els sindicats verticals franquistes i això l'havia allunyat de l'oposició obrera dels darrers anys d'aquest règim.

A la mort del dictador, al novembre de 1975, tan sols hi havia un grapat de petits grups treballant de forma organitzada en les regles del sindicalisme anarquista. Res no anunciava que la CNT estigués en condicions de recuperar la força que havia tingut abans de la Guerra Civil. De fet, la CNT va entrar amb un cert retard en l'escena sindical catalana de la transició. Hi havia moltes altres organitzacions sindicals presents durant els darrers anys del franquisme, principalment les CCOO, i altres de nova creació que havien sorgit anticipant-se a la seva reorganització.

La refundació de la CNT. Podem situar com a data de la refundació de la CNT el 29 de febrer de 1976, quan en una assemblea clandestina realitzada a l'església de Sant Medir, al barri de Sants de Barcelona, es reuniren unes 500 persones que decidiren posar en marxa el procés de reconstrucció del sindicat. Aleshores els grups i les persones que havien participat en aquesta reunió i altres que també hi estaven d'acord començaren a organitzar-ne les primeres estructures sindicals i locals. Pel que fa a l'activitat sindical dels qui participaren en aquesta reunió fundacional, hi havia gent de sectors molt diversos: sanitat, ensenyament, arts gràfiques, construcció, metall i altres. A més hi havia força gent de fora de Barcelona, tot i que eren majoria els procedents de la ciutat. Finalment, també va ser significativa la participació d'estudiants i de representants de grups llibertaris, en principi aliens al món laboral.

La CNT, com ja havia esdevingut en el passat, es reorganitzà a partir de l'impuls del nucli inicial de Barcelona i va anar estenent la seva influència en primer lloc pel territori català, com més endavant ho faria a altres zones de l'estat espanyol. De Catalunya sorgí l'impuls reorganitzador més potent i on el sindicat adquirí una rellevància més gran. Amb això es reproduí el desequilibri territorial tradicional existent entre la força sindical de la CNT de Catalunya i la d'altres llocs de l'estat; aproximadament la meitat dels seus afiliats en l'estat espanyol durant aquests anys eren catalans.

En aquell moment al si de la CNT de Catalunya s'hi trobà gent de procedències molt diverses i amb projectes personals i sindicals força diferents, la qual cosa acabaria generant tensions internes que a la fi resultarien insalvables. Les diferències es plantejaren d'una banda entre els vells militants i els joves anarquistes. Si ens fixem en els grups d'edat majoritaris entre els qui formaven part de l'organització, es constata l'existència de dos grups principals: el dels menors de trenta anys i el dels més grans de seixanta. Tot i alguns sectors llibertaris amb experiència

sindical anterior, en els anys 60, no existí una generació pont entre els uns i els altres, i això va obrir un abisme generacional important.

D'altra banda, també es plantejà una tensió important entre la gent de l'exili i la que es trobava a Catalunya. Els exiliats reclamaven el protagonisme en la reorganització amb la legitimitat que els hi donava haver estat els mantenedors de les estructures de l'organització durant tants anys. Per la seva banda, els qui estaven ací consideraven que aquestes estructures estaven buides de contingut i que calia reorganitzar l'anarcosindicalisme des de baix. En tot cas, l'exili tingué un pes més gran del que els hauria donat la força del nombre. El seu domini de les estructures orgàniques del sindicat i un cert respecte i admiració inicials que, malgrat la iconoclàstia dels moments, mantenien les noves generacions per aquells qui havien participat en la Guerra Civil i en la revolució espanyola foren elements importants del paper de l'exili en el control de l'organització.

Finalment, la CNT d'aquells anys va ser el punt de trobada de treballadors de sectors productius molt diversos, amb idees ben diferents sobre el significat de l'anarquisme i sobre la funció que havia de tenir el sindicat. Però, a més, també hi acudiren diverses menes de contraculturals, de pàries urbans i d'individus marginals que compartien la

A la plana anterior, Jornades Llibertàries a Barcelona, celebrades del 22 al 25 de setembre de 1977.
A sobre, una manifestació de la CNT a Barcelona, el 24 de juliol de 1977, de solidaritat amb els presos.

EL TEMPS

Pamflet electoral recent de la Confederació General de Treballadors - CGT.

intenció subversiva de l'organització però que estaven molt més a prop del sarau nocturn que de llevar-se de bon matí per anar a treballar a la fàbrica o a l'oficina. I, amb tot, aquestes descripcions dels elements que confluïren a la CNT a mitjan anys 70 no esgoten les diferències realment existents.

La CNT, en aquells anys, lluny d'actuar com una organització estrictament sindical es va convertir en l'element central d'un moviment social que tenia expressions no tan sols diverses, sinó fins i tot contradictòries. La CNT es caracteritzà per les dificultats d'aconseguir la convivència en una mateixa organització de les cultures clàssiques de la classe obrera amb els valors de les contracultures sorgides a partir del maig de 68.

En qualsevol cas, la reorganització durant l'any 1976 no es caracteritzà per la celeritat. Començà amb la creació de sindicats en diversos sectors productius i en diferents localitats, però també es va dedicar molt de temps a la discussió teòrica, així com a la lluita soterrada i oberta pel poder. El primer acte públic de masses no es va celebrar fins a octubre de 1976, amb un míting sindical a Mataró. Havien transcorregut nou mesos des de la constitució de l'organització. D'altra banda, les dificultats de sortir a la llum pública i aquest creixement tan limitat estaven més que condicionades per la situació política general.

El creixement de la CNT. En tot cas, i amb independència de tot l'anterior, durant l'any 1977 el creixement de l'organització va ser espectacular i semblava que la tendència era escurçar les distàncies que la separaven d'altres sindicats amb més afiliació. En general, sempre resulta una mica enganyós parlar de xifres en l'afiliació sindical perquè resulta difícil localitzar informació prou completa i fiable, i perquè la influència d'un sindicat es mesura també amb altres paràmetres. Però entre la primavera i l'estiu de l'any 1977 aproximadament es multiplicà per quatre l'afiliació, i encara de juny a desembre del mateix any aquesta experimentà, com a mínim, un creixement similar.

Una de les fites d'aquesta fase ascendent respecte la influència de l'organització fou el juliol de 1977, justament quan se celebrà el míting de Montjuïc, on hi participaren com a mínim unes 100.000 persones.

Els mesos anteriors i posteriors a les primeres eleccions del nou règim democràtic, de juny de 1977, foren els d'una eufòria sense precedents en el context social i polític. Això facilità la incorporació a la CNT d'un nombre tan important d'afiliats com l'esdevingut aleshores. Els principals elements distintius de la CNT, respecte de la resta d'organitzacions sindicals o polítiques d'esquerres, que també aleshores experimentaven uns forts creixements, eren l'assembleisme i l'acció directa per la resolució de conflictes.

L'assembleisme havia estat una pràctica sindical desenvolupada pels treballadors durant el franquisme davant la insuficiència dels canals de participació proposats pel règim. No obstant això, en aquell moment alguna de les altres organitzacions sindicals més importants ja no veïen la necessitat de continuar amb aquestes pràctiques, entre altres factors per la conveniència d'anar desmobilitzant als treballadors. En canvi, a la CNT li convenia aquesta mena d'actuacions perquè pretenia el contrari i perquè, a més, l'assembleisme era un dels escassos elements de consens dins de la CNT entre els diferents sectors que hi vivien. L'exemple més important del suport d'una estratègia d'aquesta mena va ser el del conflicte de la fàbrica Roca de Gavà. En aquest conflicte, fou un comitè nomenat per l'assemblea dels 4.500 treballadors de l'entitat qui s'encarregà de negociar les reclamacions obreres, mantenint una vaga de més de quatre mesos, d'octubre de 1976 a febrer de 1977. Si bé que molt dignament, els treballadors de Roca acabaren perdent la vaga. Això ens mostra les dificultats de mantenir una opció sindical tan radical, si no és en un context d'agitació generalitzada arreu. En tot cas, la CNT en aquests anys fomentà i participà en tantes lluites d'aquesta mena com li fou possible. Això no tan sols generà un fort enfrontament amb la patronal sinó també amb

la resta d'organitzacions sindicals, especialment amb les que estaven destinades a convertir-se en els sindicats majoritaris.

A banda de l'assembleisme però també en relació amb aquest mètode, hi havia l'acció directa. Aquesta, tal i com s'entenia aleshores, no tenia tant a veure amb la imposició de la pròpia voluntat dels anarcosindicalistes per mitjants violents, sinó tan sols la resolució dels conflictes laborals sense cap tipus d'intervenció de l'estat. Això, que sobre el paper podia ser tan senzill, en la pràctica era molt difícil d'aplicar. Una mostra de les dificultats del sistema va ser, per exemple, la vaga de les benzineres. Després d'un conflicte que es perllongà de juliol a octubre de 1977, se signà amb la patronal un acord provincial força beneficiós per als treballadors. Però aquest acord quedaria en no res només un any després, quan CCOO i la UGT, autoproclamats representants de tots els treballadors de l'estat en aquest sector, signaren un conveni nacional que rebaixava les millores del provincial.

Aquest cas ens mostra les dificultats d'aconseguir fer efectius els principis de l'acció directa fins i tot en sectors i llocs on la CNT era majoritària. Allí on la CNT no ocupava aquestes posicions, la resta dels sindicats existents s'encarregaven de negociar les condicions laborals de tot el conjunt de treballadors del ram de referència.

De la "disbauxa" anarquista... Però el 1977, a més de ser un any marcat per la duresa d'algun dels conflictes obrers plantejats a Catalunya, per l'aplicació d'expedients de crisi, d'empreses tancades i per l'inici del desmantellament industrial de determinats sectors, va ser també l'any de la sortida de mare llibertària. Les característiques de l'ambient llibertari d'aleshores mantenen encara fresques pel·lícules rodades en aquelles anys, com ara *L'orgia*, de Francesc de Bellmunt, o el documental *Ocaña. Retrat intermitent*, de Ventura Pons. Al setembre de 1977, i una mica a contracor de bona part de l'organització cenetista, se celebraren les Jornades Llibertàries Internacionals de Barcelo-

na. Durant quatre dies, en les Jornades es conjugà la discussió teòrica a les tardes sobre els temes més candents de l'anarquisme del moment amb els *happening* festius amb música i exposicions a les nits. En un format de participació inèdit fins el moment es fomentava el trencament de la separació entre els de dalt i els de baix d'un escenari. La imatge pública d'aquell moment era la de l'Ocaña, mig despullat, mig transvestit, cridant des d'un escenari, "*Yo no soy libertaria, yo soy libertataria!*". És el moment del suport de la CNT a causes perdudes com la de la COPEL, la Coordinadora de Presos en Lluita. Aquesta era l'organització dels presos comuns, que reclamaven per a ells l'aplicació de l'amnistia en les mateixes condicions que els presos polítics. L'argument de la seva reclamació era la seva consideració de víctimes socials del règim franquista.

... a la crisi final. Però la festa va durar molt poc. A l'octubre de 1977 els partits polítics sorgits de les eleccions de juny signaren els Pactes de la Moncloa, destinats a aconseguir la pau social per tal d'ajudar a la consolidació del nou regim democràtic. Aquests pactes es feren a esquenes dels sindicats i sense la seva participació directa. Després del paper que havia tingut el moviment sindical i obrer en l'erosió del franquisme i en l'evolució política durant els primers anys de la transició es considerà que, o bé els sindicats no estaven prou madurs per a participar-hi, o que les seves bases sindicals més radicalitzades pressionarien els dirigents en contra de tal acord.

La CNT va ser una de les poques organitzacions sindicals que s'oposà a aquests pactes. A Barcelona, al gener de 1978, després d'una important manifestació en contra dels dits pactes, es produí l'atemptat amb còctels molotov contra la sala de festes Scala. La CNT fou acusada d'estar al darrere de l'atemptat i malgrat que tot indicava que es tractava d'un muntatge de la policia, l'organització llibertària se'n ressentí.

La crisi havia començat un temps abans, però des d'aleshores l'afiliació va començar a caure en picat.

Els conflictes interns havien estat continus a la CNT des de 1976, però s'havien pogut suportar fàcilment mentre l'afiliació creixia. Però quan les coses començaren a pintar més magres no va ser el mateix. Fou aleshores quan es plantejà el debat per les eleccions sindicals, que havien de servir per conèixer la representativitat de cada sindicat. Això es feia amb l'elecció dels membres del comitè d'empresa en proporció al nombre treballadors que els haguessin votat, no amb el dels afiliats a cada sindicat, tot seguint un model semblant al del parlamentarisme polític. Mentre l'organització realitzà diverses campanyes de propaganda per l'abstenció i el boicot, una part dels seus militants es presentaven com a "no afiliats", i eren escollits com a membres dels comitès. La puresa ideològica de l'organització quedava salvaguardada a costa de les contradiccions plantejades a alguns dels seus militants que sí que participaven en el nou sistema.

Tot es va resoldre finalment en el cinquè congrés de la CNT, celebrat al desembre de 1979 a la Casa de Campo de Madrid, i que se saldà amb l'escissió d'una part important de la militància. Aleshores, tots dos grups reivindicaven la seva legitimitat per a mantenir el nom de CNT. El sector majoritari d'aleshores se'l denominà CNT-AIT, i els qui impugnaren el congrés foren els de la CNT renovada. Amb el temps, en el sector AIT continuaren les escissions i abandonaments de la militància, així com la ratificació sense fissures dels seus principis llibertaris, aspectes que l'han portat a la marginalitat en el món sindical.

L'altre sector, el renovat, anà recollint tots aquests abandonaments i alguns altres. I el 1989, quan el Tribunal Suprem els hi va privar de l'ús de les sigles històriques, adoptaren el nom de CGT.

Aquest sindicat participa, a hores d'ara, en les eleccions sindicals. Però malgrat no desaparèixer del tot, tampoc no ha acabat d'arrancar, i en termes generals no representa cap amenaça en el món sindical a l'hegemonia de les dues forces principals, la UGT i CCOO.

Jordi Ibarz

Al País Valencià la CNT
va perdre la seua ocasió
durant els anys
de la transició
democràtica.

Una ocasió perduda, la CNT al País Valencià

Si ens preguntem si, a la mort del dictador, la reconstrucció de la CNT era una necessitat sentida pels treballadors, la resposta només pot ser negativa. En els últims anys del franquisme, el moviment obrer s'havia reorganitzat sense la presència pública de la històrica central sindical, delmada durant els anys 40 i 50 per la repressió dictatorial, mentre que CCOO i UGT, més tolerades pel franquisme i millor organitzades, havien pres l'acció des de dins i des de fora del sindicat vertical en les negociacions col·lectives i en les vagues dels últims anys de la dictadura.

No existia la necessitat, però sí el desig. Un desig de reconstrucció de la CNT que compartien vells militants sindicalistes i

de classe amb tot el seu vigor. La seua base ideològica arrel·legava tant el substrat de l'anarcosindicalisme com el del sindicalisme revolucionari, nodrint-se majoritàriament del sector industrial (en especial el del metall) i dels sectors dels serveis més relacionats amb la indústria i el transport.

La seua visió revolucionària es basava en la força transformadora del col·lectiu, volia canviar la societat des del món associat del treball sense ingerències ni manipulacions externes.

Els seus membres procedien fonamentalment dels barris obrers i dels afores industrials de les grans ciutats o de ciutats de gran tradició obrera, com ara Alcoi o Sagunt.

joves llibertaris, grups autònoms i activistes decebuts del ferri control de PCE i PSOE sobre CCOO i UGT, respectivament. Hi van acudir fins i tot antisindicalistes declarats ("ni Déu, ni amo, ni CNT") que veien en la reconstrucció de la CNT un instrument d'intervenció social, un punt de trobada.

I en aquest calaix de sastre que acollia de tot (ideologia) i tots (les persones) es va intentar concebre una nova CNT que va sofrir des del seu naixement les conseqüències de la confusió sobre el seu model organitzatiu. La dicotomia era la següent: sindicat o moviment llibertari global.

D'aquesta manera, hi va haver dues grans línies d'afiliació altament diferenciades: la sindical i la llibertària. L'afiliació sindical abordava el procés de reconstrucció d'una manera clàssica, intentant mantenir la continuïtat organitzativa des de la secció sindical fins al secretariat permanent. Per a aquests, era important disposar d'un sistema altament estructurat i eficaç que fóra capaç de mantenir en les fàbriques el conflicte

Moviment total. La filiació llibertària es va caracteritzar en allò cultural i moral a l'hora d'aportar un factor individual de transformació amb vocació col·lectiva. Per tant, hi pesaven més els anhels per les llibertats individuals i el seu intent posterior d'unir-les en un marc social. Per això era important arrancar al sistema espais de llibertat i d'acció així com lluitar sincerament contra tot autoritarisme, primant en molts moments més el compromís social antiautoritari que la lluita pròpiament sindical. Era el moment dels grans compromisos en les lluites antimilitaristes, ecològiques, d'alliberament sexual i de suport als exclosos socials. Entre ells es donaven l'heterogeneïtat de classe i, en gran mesura, els estudiants i els joves.

Si per als sindicalistes la revolució era considerada un acte públic i col·lectiu des del qual es realitzaria l'individu en dignitat i llibertat, per als llibertaris la revolució era inicialment un acte individual i privat. Aquest concepte moral, amb el qual s'havia de transformar primer l'individu per a canviar la societat,

CARLES FRANCESC - JESUS CISCAR

va aportar a la CNT una dinàmica d'organització total. Calia estar en tots els fronts per a trencar el sistema en mil trossos.

Els dos corrents van confluïr dins de la CNT en un moment històric plenament complex, fruit tant del "tardofranquisme" i de la posterior mort del dictador com de la crisi econòmica iniciada en 1973. Ambdues visions mancaven de la suficient experiència organitzativa per a poder enfrontar-se a corrents polítics més organitzats que pugnaven pel control i manipulació de la CNT. Al mateix temps havien de decidir, quan no decantar-se, per un bàndol, sobre les baralles que transmetia de manera constant l'exili. L'enfrontament estava servit. Sobretot perquè hi havia un tercer grup, per al qual la CNT no era un projecte sindical o global d'intervenció social, sinó una fi en si mateix. Ens referim, evidentment, a la vella militància de la CNT ortodoxa, a l'exili a França¹, i que va voler fer taula rasa del temps transcorregut i continuar amb un "com dèiem ahir", aliens als canvis i a l'entorn en què la classe treba-

lladora es movia el 1975. De fet, aquesta part de l'exili va tenir una importància molt relativa en la pràctica (afiliació, intervenció sindical), però una gran rellevància en el terreny ideològic. Es va servir de la divisió dels militants mes joves per controlar la Confederació i convertir-se, al seu torn, en caixa de reclutament en les baralles pel poder dels militants de l'interior.

L'existència d'aquest Secretariat Intercontinental no dissolt convertia la CNT en una organització bicèfala. Mentre es reconstituïa una CNT dins d'Espanya, a dos ritmes diferents (una reconstrucció grupal i autònoma que buscava federar-se a través dels comitès confederals i una altra fomentada des dels mateixos comitès confederals), mai, ni fins i tot amb la plena constitució orgànica a partir de l'elecció del primer comitè nacional i la posterior legalització, es va acabar de dissoldre el Secretariat Intercontinental, que actuava des de Tolosa com un inquisidor preocupat per fer valdre l'ortodòxia dels congressos organitzats en l'exili.

Imatge d'una assemblea de treballadors d'una empresa valenciana del sector del metall, a principis dels anys vuitanta. En aquest sector, la CNT arribà a tenir una considerable influència sindical, si bé posteriorment la perdé, paral·lelament a tot el procés de decadència organitzativa i d'influència social del moviment anarcosindicalista.

La dualitat organitzativa, l'heterogeneïtat ideològica i la inexperiència van convertir la CNT en una organització difícil de gestionar. A aquests entrebancs s'afegien uns altres: uns mecanismes de presa de decisions sempre qüestionats², una impossibilitat constant d'arribar a acords plenament respectats o de tindre òrgans de gestió estables³, les desfederacions i les expulsions.

En la CNT actuaven constantment grups de pressió a l'empara d'un dogma ideològic que pretenien imposar. El nucli que donava cohesió a aquests grupuscles era el mite revolucionari del curt termini i la convicció que la CNT havia estat l'única organització sindical que no havia col·laborat amb la dictadura ni havia pactat durant la transició. I aquesta mateixa força d'unió allunyava la CNT de la mateixa realitat social i laboral que pretenia canviar.

A les seccions sindicals de la CNT, sobretot en les empreses i en sectors en crisi o en procés de reconversió, cada vegada els costava més plantejar solucions i propostes que donaren resposta als propis afectats. A més, el moviment social que estava enquadrat dins de la CNT no podia transferir les seues accions i plantejaments al moviment obrer. Més enllà de l'avenença ideològica, si exceptuem el combat ecològic i antinuclear, els compromisos amb moltes lluites socials van causar més confusió que solidaritat dins de l'organització.

La pretensió de considerar-se una organització revolucionària sense tenir la base social suficient i l'enfrontament amb

les estructures sindicals afavorides pels Pactes de la Moncloa va portar a una acció sindical d'oferta, "si ells dos, nosaltres quatre", davant de les demandes i els conflictes que sorgien. Amb el temps aquesta premissa de l'acció sindical va arribar a ser un fonament de la seua identitat i va deixar de generar un sindicalisme propi per acabar anant de manera sistemàtica en contra de les propostes d'altres sindicats.

La lluita social portada a extrems de validació individual va conduir a una ruptura generacional i militant. Tot plantejament social podia ser vàlid i tota causa podia ser digna de ser defensada com una prioritat inqüestionable en detriment de l'activitat purament sindical, ja que les dissensions socials es produïen per la perversitat del propi sistema capitalista i tots n'eren víctimes.

Al País. Al País Valencià la reconstrucció de la CNT va tenir les mateixes característiques que a la resta de l'estat espanyol: enfrontament ideològic, intervencionisme de l'exili, prioritització dels elements antipolítics (polítics, en qualsevol cas) sobre el servei als treballadors. El resultat va ser que, a poc a poc, els sindicats es van anar buidant de sindicalistes i van quedar en mans de la lluita fratricida.

Perquè en aquest ple regional⁴, l'enfrontament no fou entre globalistes i sindicalistes, ja que aquests últims eren minoritaris i, a banda, hi havia unanimitat pel que fa a la primacia del plantejament social: campanya de boicot a les elec-

cions municipals i contra els pactes socials, negativa a la formació de federacions d'indústria, boicot a les eleccions sindicals, plantejament de la CNT com una organització present en tots els fronts (ecologisme, associacions de veïns, feminisme, presos, etc.).

En realitat, al País Valencià, l'acarament fou un pols de grups d'afinitat personal en lluita pel poder. D'aquesta forma els debats, els plens i totes les activitats van tenir un marcat caràcter fagocitari i es van cenyir a la lluita pel poder i fonamentalment pels secretariats⁵.

Aquest és un resum dels primers anys de la reconstrucció de la CNT, des de novembre del 1975 a finals del 1979. Es tracta de quatre anys d'il·lusió, d'explosió, d'ansies de llibertat contingudes durant quaranta anys, però també de distanciament de la realitat laboral, d'ineficàcia i d'aïllament.

Mentre la CNT es mirava el melic, la societat espanyola posava rumb a la democràcia i a un sistema sindical alimentat, integrat i controlat des del poder polític. Un sistema que ha sobreviscut fins als nostres dies, i al qual l'anarcosindicalisme no va saber oferir cap alternativa.

Després, vindria el cas Scala i la radicalització de les divisions que van portar al nefast cinquè congrés, a les expulsions, als assalts de locals i a la ruptura de l'organització. Però, és clar, aquesta és una altra història.

Juan Pérez Eslava

Fundació Salvador Seguí-València

Notes

1. La CNT d'Espanya a l'exili, a França, estava dividida fonamentalment en dues organitzacions. D'un costat, el sector més ortodox, representat pel Secretariat Intercontinental, a Tolosa. D'altra banda es trobava el denominat sector pro Espanya, d'un tarannà més possibilista, representat pel Frente Libertario a París. No cal dir que aquesta divisió també va afectar la CNT de l'interior.
2. La discussió més important fou, per tant, no la forma d'actuar dins de les empreses, en què la contradicció entre l'assembleisme i l'actuació com a CNT centrava l'escàs debat estratègic, sinó la forma de votació, qüestió radicalitzada entre dues posicions: la llei de majories, per la qual l'opció més votada sumava la totalitat de l'afiliació del sindicat, i l'alternativa, on cada sindicat tenia un sol vot amb independència de les seues dimensions.
Òbviament, el problema era que per a aprovar com es votava s'havia de votar i açò no es podia produir perquè no existien normes de votació. Aquest problema kafkià de "votar com es vota" va arribar a ocupar sessions completes de plens regionals (15/10/78, 25/11/78, 03/02/79, per

exemple). Cada vegada que es produïa una votació els qui perdien no assumien el resultat per no estar d'acord amb el sistema de votació. La hipocresia de no voler reconèixer les tendències situava el sistema de presa de decisions en un atzucac, perquè tan irracional era que per un sol vot s'aconeguira tota la representació (inclosos els que es posicionaven en contra), com que no es tingueren en compte l'afiliació de cada sindicat a l'hora de decidir.

3. El sistema d'elecció dels secretariats: s'elegia la localitat i aquesta, al seu torn, els seus membres, cosa que deixava en mans dels enfrontaments personals en la local designada el futur de l'organització.
4. La denominació "Regional del País Valencià" és una mostra de les incongruències de tota classe, fins i tot semàntiques, que generava la mescladissa ideològica assenyalada.
5. Els comitès rarament van eixir de la local de València i quan ho van fer, a Alacant o a Manises (març del 1979), van durar escassos mesos. S'havien de sotmetre constantment a ratificació, boicotejats per l'altra facció i no pogueren arribar mai a ser operatius.

Sa Dragonera com a símbol

Durant la transició, a les Balears, l'anarquisme aportà la llavor del corrent sociològic i polític que esdevindria el més important moviment popular illenc: l'ecologisme.

EL TEMPS

L'illot de sa Dragonera és un mite per a l'ecologisme. També ho és de la victòria i, en si mateixa i paradoxalment, de la derrota de l'anarquisme. Victòria perquè foren els llibertaris els primers que aixecaren la bandera ecologista i que sapigueren ser avantguarda d'un moviment que ha quallat profundament en la societat balear. I derrota perquè per la pròpia naturalesa assembleària, desorganitzada (en el sentit de manca d'estructures orgàniques amb direcció i aparells de control), l'anarquisme no va ser capaç (si és que alguna vegada ho volgué) de treure rèdits a la seva gran victòria.

Sa Dragonera era, com és, un illot pràcticament verge, situat a la punta sud-occidental de Mallorca. L'any 1976 una empresa constructura, PAMESA,

presentà un projecte d'urbanització de luxe. Tot i les múltiples al·legacions davant de l'Ajuntament d'Andratx (terme municipal al qual pertany), tot semblava indicar que la urbanització es faria.

Paral·lelament, l'anarquisme organitzat a les Balears, la CNT, tenia una minsa presència. Cert és que en les manifestacions sempre era present. I que es feia notar en les mobilitzacions de l'any 1976. Però era una presència sobretot de carrer. En el sindicalisme, en la construcció i l'hostaleria, manaven les encara il·legals Comissions Obreres i les agrupacions de treballadors d'hostaleria que, liderades per Francesc Obrador, després serien la UGT. La CNT era al carrer. Un moviment de base, sense estructures, format per gent bàsicament jove.

Durant aquell 1976 dos grups àcrates anaren prenent consistència ("organització" no serveix per definir-los): un es deia Talaiot Corcat; l'altre, Terra i Llibertat. Tots dos eren formats per joves llibertaris que *passaven* de l'acció política i sindical, si bé havien tengut relació amb la CNT, i que estaven profundament imbuïts de la idea que el compromís cívic més important era la defensa de la natura. Consideraven el medi ambient seriosament amenaçat per un model econòmic basat en l'explotació del territori. Ningú no els feia cas.

Es reunien en un cafè obert aquell mateix any, amb el nom clarament identificatori de Talaiot Corcat. Allà confluïen amb intel·lectuals, professors, joves antisistema, algun artista... i tota aquella constel·lació de gent ideològicament, socialment i políticament molt diversa, anà prenent consistència unitària a través de l'ecologisme. La importància quantitativa era poca. No hi ha dades. No hi havia afiliacions. No hi havia carnets. Però no devien passar, i com a molt, de la cinquantena, tots plegats. Mentre els partits polítics participaven en les eleccions de 1977, els anarcoecologistes fixaven l'atenció en l'intent d'urbanització de sa Dragonera. Ningú no sap bé com ni a qui se li va ocórrer, però aquell estiu es decidí posar en pràctica allò de la tàctica tan estimada pels anarquistes: l'*acció directa*, i fixaren l'objectiu en l'illot. El 7-7-77 un grapat del joves àcrates d'aquests dos grups l'*ocupaven* per protestar contra la possible urbanització. Aquella petita història ja va ser narrada en aquest suplement i no cal insistir-hi: després de successives manifestacions i accions, liderades pel Grup Ornitològic Balear (GOB), els partits se sumaren a la defensa i l'illot se salvà, el 1983.

Però els anarcoecologistes ja s'havien esvaït. Va ser la seva victòria pòstuma. Ningú mai no els hi ha reconegut. El silenci i l'oblit va ser la única resposta.

Miquel Payeras

Una concentració juvenil a la plaça de bous de València, durant els anys de la transició. La cultura llibertària juvenil acabà esvaint-se a poc a poc, igual com va passar amb tot el moviment anarquista.

La il·lusió interrompuda

Només morir la dictadura, la cultura llibertària va arribar a un important segment de la població juvenil del País Valencià.

Després de diverses dècades de lluita clandestina sota la dictadura franquista, la CNT comença la seua fase de reconstrucció. Al setembre de 1976 celebra a Madrid un ple nacional de regionals, on s'elegeix el secretariat permanent i es nomena Juan Gómez Casas com a secretari general.

Legalitzada la CNT el 7 de maig de 1977, segueix la seua fase de consolidació i d'expansió. A partir d'aquest

precís moment, el creixement d'afiliació i d'activitat sindical seria una constant. El primer míting després de la Guerra Civil es produeix a la plaça de bous de San Sebastián de los Reyes (Madrid, març de 1977). Poc després actes com el míting de Montjuïc i les Jornades Llibertàries de Barcelona (juliol de 1977) i el míting de la plaça de bous de València (maig de 1977), esdevingueren mostres del renaixement de l'anarquisme en Espanya.

Consultant la rica documentació generada pel moviment llibertari (ateneus, sindicats, grups ecologistes, anarquistes organitzats...) durant la transició al País Valencià, sorprèn la gran quantitat de publicacions, butlletins i revistes que circulaven en tot aquest període. Cada sindicat, ja fóra a nivell local, comarcal, regional i fins i tot de sector o d'empresa, tenia el seu òrgan d'expressió. Naturalment, les JJLL (Joventuts Llibertàries) i la FAI (Federació Anarquista Ibèrica) no foren una

excepció i també tenien les seues pròpies publicacions. Tot plegat mostra que, malgrat la conflictivitat del moment, la cultura llibertària era una pràctica quotidiana entre els joves, que tenien una gran necessitat d'expressar les seues inquietuds i ànsies de llibertat.

Els temes analitzats en les seues pàgines eren molt diversos, ja que no solament interessaven les qüestions socials i sindicals i la difusió del pensament llibertari. A més a més, s'opinava i s'informava sobre ecologia i medi ambient, sexualitat i salut, presons i repressió, literatura, urbanisme, educació, feminisme, antimilitarisme, la revolució espanyola i moltes qüestions més.

Una altra evidència del ressorgiment de les idees i pràctiques llibertàries entre els joves es donà amb l'aparició dels ateneus llibertaris, llocs de trobada, convivència i discussió als barris, i on comencen a practicar-se formes d'autogestió, suport mutu i solidaritat entre els seus membres.

La força del moviment llibertari en aquest moment estigué en el fet que molta gent s'acostara a la CNT i als col·lectius llibertaris, ja que cap altra organització era capaç d'oferir una alternativa d'alliberament efectiva.

Però malgrat tot durant aquest període de la transició la Confederació també va trobar-se enmig d'una difícil posició. Segons Víctor Alba, la CNT "constitueix un problema per a les altres centrals sindicals, per al Govern i per a la patronal, però té el seu propi problema que, si no el resol, pot deixar el camp lliure al pacte social". Aquest conflicte consistia en l'enfrontament entre els dos corrents més importants integrats i presents en la CNT: anarcosindicalistes i àcrates.

Encara que la CNT tingué un paper hegemònic dins del moviment llibertari, no s'ha d'oblidar que les altres branques, la juvenil (les JJLL), però sobretot l'específica, la FAI, mantingué amb ella un duel per fer valdre els seus criteris en la Confederació.

A començament de 1978 el Govern va responsabilitzar sectors de la CNT de l'incendi de la barcelonina sala Scala, en un intent de l'estat per criminalitzar

El segrest d'un patrimoni

La CNT va arribar a comptar amb un patrimoni considerable en béns immobles, per tot arreu de l'estat espanyol. Un gran nombre d'aquests béns (cases del poble, seus de sindicats, ateneus, periòdics, editorials, biblioteques, cooperatives, etc.) estaven en possessió dels corresponents títols de propietat, molts d'ells amb una forma d'escriptura notarial i amb les adequades anotacions legals del registre de la propietat. Tot açò ens dóna, sense cap mena de dubte, la titularitat legal i inqüestionable dels susdits béns, als quals mai no hem renunciat ni pensem fer-ho.

Acabada la Guerra Civil (o suspesa, perquè fórem derrotats però no vençuts), ens foren arrabassats tots aquests béns. L'arbitrària llei de 23 de setembre de 1939 anomenada de "Bienes de sindicatos del Frente Popular" va crear la "Comisión calificadora de bienes sindicales marxistas" en la qual, paradoxalment, va estar immersa la CNT. A continuació es registra el domini de l'esmentat patrimoni a nom de la Delegación Nacional de Sindicatos de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS, tot passant, per la llei sindical de 17 de febrer de 1971, a formar part més tard del patrimoni de la CNS (Central Nacional Sindicalista).

Després de l'anelhada mort del tirà Franco i del pacte de silenci/amnèsia que encara ens oprimeix a contracor, algunes (poques) organitzacions varen tenir la gosadia d'exigir allò que els va ser arrabassat per la força. El resultat d'aquesta demanda va significar acabar als carabossos policials acompanyats de les escriptures de propietat que exhibien en ser acusats de "violació de domicili".

Però mitjançant allò que en bona dialèctica confederal podem qualificar d'acció directa, ens va ser possible recuperar, a dreta llei, alguns locals nostres al País Valencià, com els d'Utiel o la Canal de Navarrés.

La CNT no va deixar de maldar en la demanda justificada dels seus drets. A l'octubre del 1980 va eixir a l'estat la devolució del patrimoni tot detallant els béns dels quals es disposava d'escriptura o de títol de propietat legal. Passaren els anys i mai no ens van contestar.

Cal recordar les paraules de l'aleshores secretari general de la CNT, Enric Marcos, tot referint-se al patrimoni sindical que ens furtaren: "Si algú s'ha d'asseure al banc dels acusats és l'estat pels delictes d'apropiació indeguda i de malversació de fons."

Frederic Sanfèlix

*Secretari de jurídica del comitè regional de la CNT del País Valencià
l'any 1978*

la CNT. Aquest panorama, amb l'afegit de la polarització ideològica dels diversos grups de l'organització davant les eleccions sindicals del 1978, va caracteritzar els dies previs al cinquè congrés de la CNT (desembre de 1979), on es produiria la divisió i el trencament de l'organització confederal en dues d'independents: la CNT i la CNT-AIT, situació que es manté actualment entre la CNT i la CGT (Confederació General del Treball).

Rafael Maestre

Fundació Salvador Seguí - València

“Qualsevol govern criminalitzarà sempre l'anarquisme per por”

JORDI PLAY

Luis Edo era secretari general de la CNT Catalunya en el moment dels fets de la sala Scala.

Luis Edo (Torrijo del Campo, Terol, 1936) va ser secretari general de CNT Catalunya des del febrer del 76 fins al maig del 77. Va viure des de dins el cas Scala i va ser un dels impulsors de la reconstrucció de la Confederació. Cansat de les lluites internes i de la manca d'un projecte anarcosindicalista, deixà la CNT. Forma part de l'organització Acció per una Taxa Tobin d'Ajuda als Ciutadans (ATTAC) a Catalunya.

—S'ha dit que en l'assemblea de Sant Medir del febrer de 1976 es va anar massa ràpidament a buscar la reconstrucció de la CNT i no es van posar els fonaments sindicals. Va ser així?

—És cert que hi hagué pressa, però la idea de buscar la reconstrucció i no la continuïtat dels comitès que ja funcionaven feia temps que la maduràvem. A la Federació de Solidaritat des de l'any 1973 s'havia pres la determinació d'engegar un procés d'acció sindical. Això va costar força, perquè els grups de l'interior i de l'exterior estaven dividits, però en la convocatòria de l'assemblea s'especificà que era un intent de reconstruir la CNT.

—Però de Sant Medir només en va sortir un comitè provisional. No era exactament el que volien vostès...

—La situació orgànica era massa deficient. Per això no va ser realment una reconstrucció quant a organització anarcosindicalista, sinó un reagrupament de tots els sectors (treballadors, estudiants, etc.) que estaven en aquella línia de pensament. No aprofundir en aquests fonaments sindicals va ser, sense voler, un dels factors que després determinaren alguns problemes que va haver-hi els primers anys de vida orgànica de la CNT.

—És a dir, que aquesta reconstrucció va posar al descobert divisions internes?

—Diferències ideològiques sobre la societat futura que tots anhelàvem segurament no n'hi havia tantes; però sí que hi havia diferències en les línies d'actuació estratègica d'aquell moment.

—Quines eren aquestes línies?

—Un sector entenia que la CNT no havia de ser un sindicat de masses al qual els treballadors poguessin pertànyer independentment de la seva manera de pensar, sinó que havia de ser un sindicat específic d'anarquistes. Altres tendències posaven l'èmfasi en l'aspecte assembleari, rebutjant qualsevol forma d'organització. Això encara complicava més el procés de reconstrucció.

—L'exili també estava dividit... més pals a les rodes.

—L'organització de la CNT ja va sortir dividida i confrontada després de la guerra per la qüestió de la participació en els govners de la República; no tothom hi va estar d'acord. Les divisions van ser constants. En el moment en què ens plantegem la reconstrucció, després de la mort de Franco, a l'exterior hi havia dos blocs: el sector del Secretariat Internacional i el sector del Front Llibertari.

—I doncs, quin suport es va rebre de l'exterior a partir de 1975?

—En els primers moments, el sector del Front Llibertari va entendre millor la necessitat d'una reconstrucció. Però el sector del Secretariat Internacional s'hi oposava frontalment; fins i tot va acusar els partidaris de la reconstrucció d'estar pagats pel Govern. Posteriorment van rectificar, perquè van veure que hi havia una ac-

ceptació general de la necessitat de reconstrucció a tot el país i que s'havia de fer conjuntament.

—Si tantes diferències hi havia, com es podia lluitar per un objectiu comú?

—És cert que molts companys estaven dividits en les línies d'actuació, però aquestes diferències no sempre van existir realment. De vegades servien per encobrir un intent d'ocupar els comitès i de tenir unes certes parcel·les de poder dins de la Confederació.

—Amb quina intenció?

—Segurament per tenir informació de primera mà del nostre treball.

—Confidents de la policia?

—N'hi va haver més d'un.

—I van fer molt de mal?

—Massa, fonamentalment arran del cas Scala. La principal repercussió dels actes d'aquell infiltrat de la policia en la manifestació va ser el tractament informatiu que es va donar als fets. Es van carregar totes les tintes contra la CNT, encara que al Govern li constava que no era cosa nostra. Va ser demolidor.

—El cas Scala va influir decisivament en els intents de reconstrucció de la Confederació?

—Evidentment, les repercussions mediàtiques del cas Scala van suposar un retrocés insalvable. Fins a l'any 78 la CNT havia participat en lluites molt importants, els sindicats s'anaven reconstruint i l'afiliació cada cop era més important. Al cinquè congrés tot se'n va en orris.

—En aquesta pressió informativa el Govern sí que s'hi va esforçar.

—La tergiversació dels fets era una acció més de la campanya de criminalització de la UCD contra la CNT, però aquesta va ser fatal. Inicialment els mitjans van dir que nosaltres érem els responsables de l'atemptat contra la sala Scala. Tot i que després el Govern va haver de plegar veles i dir que no podia imputar-nos l'atemptat, el mal ja estava fet. El Govern sabia que era un bon moment per fer-ho, s'estaven establint les centrals sindicals i s'iniciava el procés de reconstrucció.

—Rodolfo Martín Villa deia que no més li preocupava la CNT. Per què?

“Els intents de criminalització són permanents. El govern explota l'imaginari social entorn de l'anarquisme que s'ha generat durant molts anys, i que els mateixos governs han creat.

Tot govern criminalitzarà sempre l'anarquisme per por.

Sap que és l'únic moviment que planteja realment la lluita frontal contra el règim social i qüestiona el poder en si. Això, els espanta molt”

JORDI PUJOL

“L’estructura sindical actual parteix de la llei orgànica de sindicats, una llei orientada a afavorir només els sindicats majoritaris, que van col·laborar en l’aplicació dels Pactes de la Moncloa.”

—La CNT era l’única organització social que podia haver estat important en el procés de confrontació amb la reconstrucció del poder de la dreta i des del principi havia lluitat contra l’aplicació del Pacte de la Moncloa. Aquesta constatació va fer que la CNT tingués enfront seu tot el ventall polític d’aquells anys.

—L’oposició al Pacte els va dur molts problemes.

—Crec que mai s’ha jutjat positivament el fet que la CNT prengués una posició d’enfrontament al Pacte de la Moncloa. Enteníem que els problemes econòmics del moment no tenien res a veure amb les conseqüències polítiques que un pacte d’aquella natura-

lesa, que donava bel·ligerància a les forces de la dreta, ocasionaria al país. El present és una prova evident que el Pacte va servir per reconstruir molts sectors franquistes. A partir d’aquí, la UCD ens criminalitzà de manera constant.

—Però l’oposició del Govern va ser determinant en el futur de la CNT?

—És evident que la criminalització orquestrada pel Govern va ser clau en els problemes de la CNT, però també cal situar les dificultats de reconstrucció en una falta de maduresa i en la precipitació. En aquells anys hi havia un verbalisme radical absolut que no es corresponia amb la tasca real que es feia als centres de treball. A més, molts sindicats havien convertit l’afiliació en una qüestió purament ideològica, feien poc menys que un examen d’anarquisme per als qui volien afiliar-s’hi. Això va perjudicar molt les possibilitats d’implantació de la CNT en les empreses.

—Es van repartir les culpes?

—Sempre hem dit que va ser responsabilitat compartida entre els cenetistes i les forces polítiques i econòmiques. Vam aprendre una lliçó: de vegades no hi ha pitjor enemic que el millor amic.

—I tant, expulsions, lluites internes pel poder... vostè mateix va haver de deixar la CNT.

—Deixo d’estar-hi afiliat quan van expulsar de la CNT diversos companys l’any 1978. Jo veia que les possibilitats d’avançar en un procés de reconstrucció orgànica des d’una perspectiva anarcosindicalista estaven ja molt limitades pels efectes de les confrontacions internes.

—El Govern fins i tot els va titllar de terroristes, i considerava la FAI com la branca militar de la CNT.

—La propaganda del règim franquista durant la dictadura consistia a atribuir al moviment llibertari una imatge violenta. En quaranta anys aquestes imatges queden gravades en la memòria col·lectiva; per això el règim de la transició aprofita la primera oportunitat que té per dir: “Ja s’està reconstruint la FAI, que com hem dit durant quaranta anys, és el braç armat de la CNT.” El Govern simplement continuava amb la criminalització iniciada pels franquistes.

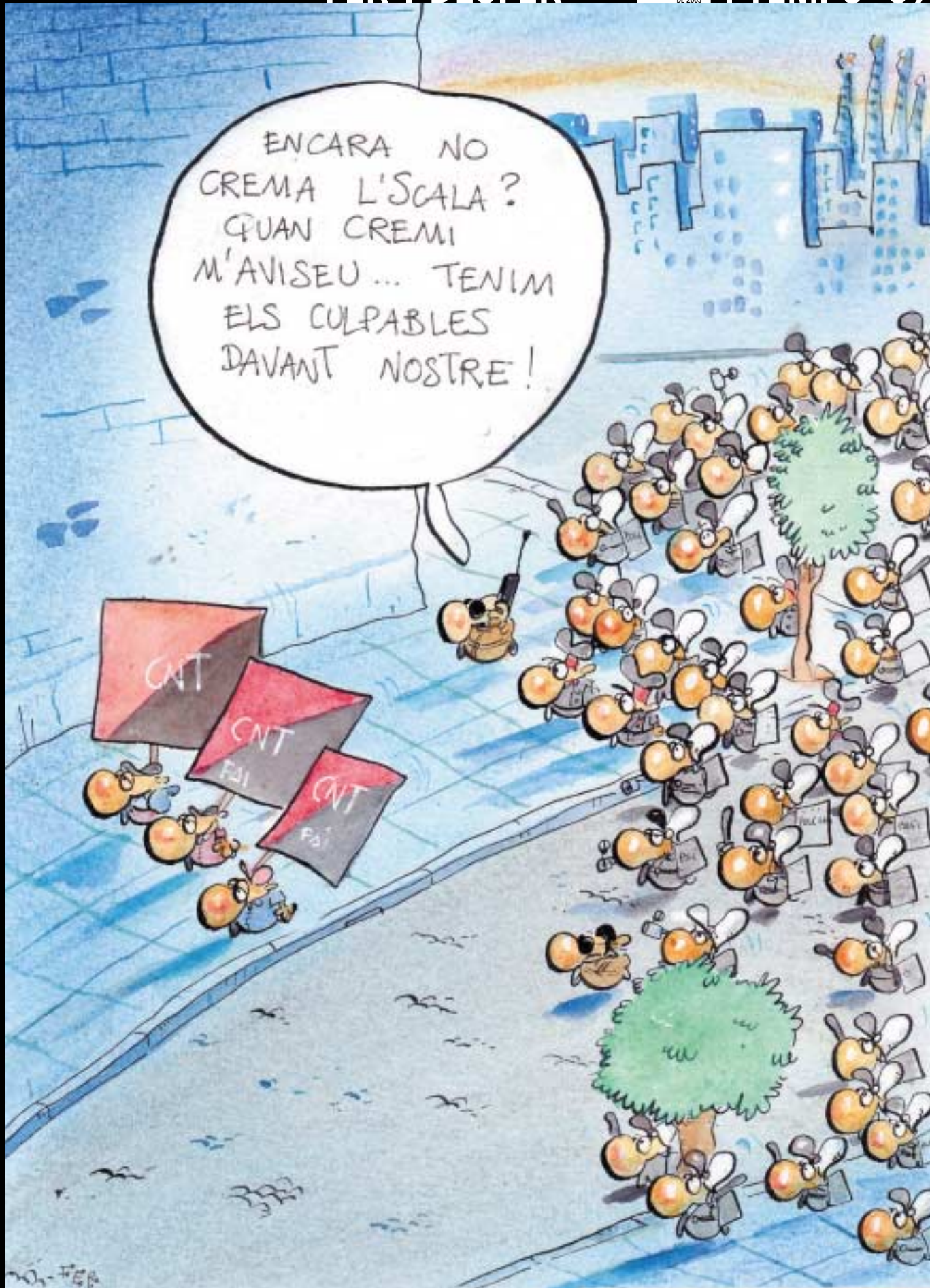
—Fins a on va arribar la pressió del Govern?

—Ha arribat fins avui. Els diferents governs sempre han mantingut una negació permanent de l’existència de la CNT. Penseu, per exemple, que l’estructura sindical actual parteix de la llei orgànica de sindicats, una llei orientada a afavorir els sindicats majoritaris, que van col·laborar en l’aplicació dels Pactes de la Moncloa.

—Temps després algunes veus han vinculat les Brigades Roges italianes amb moviments anarquistes i llibertaris de Catalunya. Continua aquesta criminalització?

—Aquests intents són permanents. El govern explota l’imaginari social entorn de l’anarquisme que s’ha generat durant molts anys, i que el govern mateix ha creat, tant se val qui cometi l’acció. El govern criminalitzarà sempre l’anarquisme per por. Sap que és l’únic moviment que planteja realment la lluita frontal contra el règim social i qüestiona el poder en si. Això, els espanta molt.

Gemma Aguilera

Les estranyes ales d'un mite

Adreça electrònica:

www.lindberghfoundation.org

Un dels mites de l'aviació és Charles Augustus Lindbergh, el primer aviador que superà l'Atlàntic en vol i que aterrà el 21 de maig de 1927 a Le Bourget, a la rodalia de París, després de sortir de Nova York. Tenia només 25 anys. Havia nascut el 4 de febrer de 1902 a Detroit. Enamorat de l'aire i dels avions, somiava de convertir-se en un heroi del cel. I ho aconseguí. D'aquell episodi se'n compliren 75 anys el passat 2002. Tant és, l'efemèride. Però és una oportunitat per copsar el com s'escriu la història. El cibernavegant trobarà en la web de la Lindbergh Foundation tot de detalls sobre el mite. El que és interessant és passar de la pàgina oficial a d'altres de les moltes (226.000 entrades) que ofereix

el Google, i buscar elements extraoficials en la biografia de Lindbergh. Com es posa l'accent en segons què i segons quines altres qüestions s'arraconen. Com per exemple la sintonia de l'àguila americana amb el nazisme, la mai no aclarida mort, després del segrest, del seu fill que el portà prop de la bogeria de fer executar un innocent acusat de l'assassinat...

Little Bighorn

Adreça electrònica:

www.mohicanpress.com/battles

Per a tots els *indis* el nom de Little Bighorn ens és un mite. Aquell 25 de juny de 1876 les forces d'ocupació, sota el comandament de George A. Custer, varen sofrir la més mítica derrota a mans dels guerrillers, sota les ordres de Sitting Bull. "Massacre", digué el Govern central. El genocidi dels *indis* es veu que no ho era, una massacre. Sitting fugí al Canadà. Li prometeren amnistia. Tornà. L'empresonaren. L'alliberaren i, després, una anònima mà l'assassinà per l'esquena. Bé, això és la història. A la web que presentem el curiós cibernauta trobarà fotografies de l'escenari de la gran batalla. Tant en fotos actuals com fotografies dels personatges d'aquell episodi. Dels comandaments

militars del Govern central i dels líders de les nacions oprimides. I musiqueta. El famós himne del 7th Cavalry acompanya la visió dels protagonistes de la mítica batalla.

Albrecht Dürer

Adreça electrònica:

www.artehistoria.com/genios/pintores

Si l'internauta té previst viatjar a Londres durant les pròximes setmanes o mesos, que no se li passi una visita al British Museum, que compleix, enguany, el seu 250è aniversari. Precisament per iniciar els actes commemoratius el museu presenta una magna exposició sobre un dels més genials artistes de la història, Albrecht Dürer (Nüremberg, 1471-1528). Un dels gravats que s'hi poden veure és el d'un rinoceront, fet per l'artista. Què té d'especial? Res, en principi, excepte que Dürer mai no en va veure cap. El pintà el 1515 i aquella bèstia causà enorme impacte en les corts europees que van veure el "retrat" de l'animal. Dürer

(que adoptà la forma llatina Albertus Durerus després de residir a Venècia, i que la cort espanyola va adaptar com Durero) era un geni tan gran que als tretze anys ja féu un autoretrat impactant. Hi ha moltes més pàgines web sobre Dürer-Durerus-Durero. En aquest cas presentem una pàgina senzilla per a l'interessat a tenir una visió general de la biografia, obra i importància històrica i artística del geni renaixentista.

Francisco Franco, la seva fundació i tot això de les subvencions

Adreça electrònica:

www.ctv.es/USERS/fnff

Recentment s'ha descobert que el Govern espanyol, del PP *of course*, dona generoses subvencions a la fundació Francisco Franco. Doncs bé, què fa aquesta fundació? Res millor que entrar en la seva pàgina web per veure-ho. Història? Sí, i no. O sigui, hi podem llegir la història que ells s'inventen. És com menjar-se un *chapatote*, però no és perduda la visita. És una mostra d'història *honest* i *objectiva*: "legitimidad del Alzamiento Nacional". Perfecte per aprendre com s'inventen la història els que guanyen una guerra. La padareta és tan "cultural" que si el cibervisitador és especialment masoquista fins i tot pot

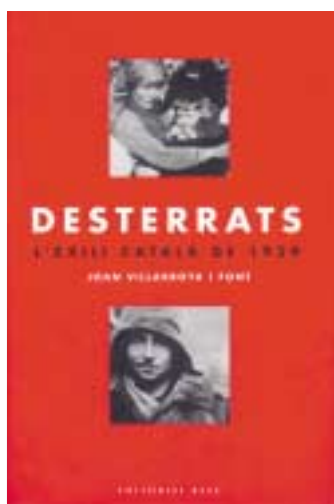
comprar *souvenirs* del dictador. Fotos, per exemple, de Franco, al mòdic preu de 9 euros. I si no, doncs sempre es poden mirar. En fi, ja sabeu, si voleu saber què és aquesta "cultural" fundació que serveix el record "històric" i que rep generoses subvencions dels doblers públics gestionats pel PP, entreu en aquesta pàgina web. Històric.

Desterrats L'exili català de 1939

Joan Villarroja i Font

Editorial Base. Barcelona, 2002. 150 pàgines.

Durant els mesos de gener i febrer de 1939 prop de mig milió de ciutadans espanyols varen travessar la frontera francesa fugint de la repressió del franquisme victoriós de la guerra que havia començat el 1936. Aquest llibre explica les vicissituds, sovint tràgiques i sempre difícils, dels exiliats de la Guerra Civil.

El catalans fugitius del règim de Franco varen passar per camps de concentració a França, on la subsistència era molt penosa. Altres emigraren al nord d'Àfrica. O a Llatinoamèrica. Mèxic, la República Dominicana, Xile, Colòmbia, l'Argentina, l'Uruguai i Veneçuela varen acollir milers de catalans. També l'URSS i Anglaterra. Molts catalans acabaren als camps d'extermini nazis. Uns altres lluitaren a la resistència francesa. Per mitjà dels exiliats, la cultura catalana va perviure en alguns indrets llunyans del planeta, i molts catalans feren aportacions científiques rellevants en els seus llocs de destinació. Molts hi moriren sense retornar a casa. L'autor, Joan Villarroja (Badalona, 1953), és doctor en Història. Ha publicat, entre d'altres, *Els bombardeigs de Barcelona durant la Guerra Civil 1936-1939*.

Oci als anys seixanta Música, cançó i sales de festa

Edició a cura de Margalida Pujals Mas

Edicions Cort. Palma, 2002. 278 pàgines.

El llibre presenta una crònica dels principals esdeveniments relacionats amb l'oci que caracteritzen la Mallorca dels anys seixanta i setanta. El Festival de la Canción de Mallorca, el Festival de la Canción Popular de Baleares, el Festival de la Canción Española, el Musical Mallorca, els grups mallorquins creats a imatge dels Beatles o d'El Duo Dinámico, tots junts coincidiren en el temps amb d'altres manifestacions d'unes característiques molt diferents: els festivals folk, el Selva Rock, els cantautors de la Nova Cançó...

Tot plegat és el llegat dels testimonis d'uns anys de pervivències i canvis que configuraren la Mallorca que hem heretat.

Margalida Pujals (Palma, 1974) és doctora en Història (2001). És coautora de *Classificació 3R. El cinema de Mallorca*. Investiga els moviments culturals durant el darrer franquisme a Mallorca i treballa com a professora d'ensenyament secundari.

Antonina Rodrigo Una mujer libre

Amparo Poch y Gascón

Editorial Flor del viento. Barcelona, 2002. 300 pàgines.

L'any 2002 ha estat el centenari d'una personalitat de l'anarquisme hispànic que fins fa poc havia passat completament desapercebuda per a la història: la doctora Amparo Poch Gascón (Saragossa, 1902 – Tolosa de Lenguadoc, 1968), feminista *avant la lettre* i fundadora de l'agrupació anarquista Mujeres Libres. Durant la Guerra Civil fou directora d'Afers Socials del Ministeri de Sanitat del Govern de la República, i dirigí també a Barcelona el Casal de la Dona Treballadora. Compromesa amb els problemes del seu temps, pacifista convençuda, publicista infatigable, la seva trajectòria vital i la seva ideologia han estat estudiades amb rigor en aquest llibre apassionat, que acaba de publicar Antonina Rodrigo, una escriptora que des de fa uns anys porta a terme una important tasca de recuperació de la memòria històrica de les dones, sobretot de les dones derrotades a la Guerra Civil, damunt de les quals l'exili havia posat una pesada llosa de silenci. **P. P.**

El Vesper de la Gloriosa. L'aviació republicana

David Íñiguez

Editorial Llibres de Matrícula. Calafell, 2002. 238 pàgines.

Entre l'abundosa bibliografia existent sobre la Guerra Civil de 1936-39 mancava per estudiar un tema sobre el qual fins ara s'havien publicat algunes memòries de protagonistes, però del que a grans trets se'n coneixia ben poc: l'aviació republicana, la "Gloriosa", i el paper que desenvoluparen els camps d'aviació catalans durant les grans batalles del període final de la guerra. David Íñiguez ha estudiat amb cura tot el que es refereix als quatre camps que es varen construir al Penedès: als Monjos, al Pla del Penedès, a Pacs i a Santa Oliva. Tot el que fa referència a l'emplaçament i construcció dels camps, els edificis i dependències, els refugis, la vida operativa i els bombardeigs que van patir, és estudiat de manera sistemàtica, amb un interès indubtable, fins que a començaments de 1939 foren abandonats pels republicans.

El llibre inclou un interessant apèndix fotogràfic i una proposta d'itinerari pel "Vesper". **P. P.**

EL TEMPS D'HISTÒRIA

EFE

és possible
gràcies a

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

CAIXA CATALUNYA